

Rapport

Wordt Nederland beweegvriendelijker?

Een analyse van de cijfers van de
Kernindicator Beweegvriendelijke
Omgeving voor 2020 en 2022

Wordt Nederland beweegvriendelijker?

Een analyse van de cijfers van de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving voor 2020 en 2022.

Met steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

Mulier Instituut

Robin Rauws

Mark Noordzij

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 6 september 2023

www.mulierinstituut.nl

info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding:

Mulier Instituut, de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Afkortingen & Begrippen

Afkortingen

KBO	Kernindicator
	Beweegvriendelijke
	Omgeving
BGT	Basisregistratie
	Grootschalige
	Topografie
VSG	Vereniging Sport en Gemeenten

Begrippen

Beweegvriendelijke omgeving
Omgeving die sporten en bewegen faciliteert en stimuleert.
Wijk
Als gedefinieerd volgens het CBS . Een wijk omvat een of meerdere buurten.

Buurt
Als gedefinieerd volgens het CBS . Een buurt is de kleinste lokale eenheid, en maakt deel uit van een wijk.

Inhoudsopgave

Wordt Nederland beweegvriendelijker?

1	Wat is de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving?	8
1.1	De Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving	9
1.2	Hoe wordt de KBO berekend?	10
1.3	Doelstelling	11
2	Vergelijking en geografische spreiding van KBO-scores	13
2.1	Een landelijk overzicht	13
2.2	KBO-scores naar VSG-regio	17
2.3	KBO-scores naar mate van stedelijkheid	20
2.4	KBO-scores naar gemeentegrootte	22
2.5	KBO-scores naar regio	24
2.6	Conclusies	26
3	Waardoor zijn de KBO-scores veranderd?	28
3.1	Verklaringen voor veranderingen in de KBO-deelindicatorscores	29
3.2	Casussen	32
4	Conclusies, discussie & vervolgstappen	44
4.1	De KBO-cijfers voor 2022	44
4.2	Verklaringen voor veranderingen in de KBO-cijfers	46
4.3	Reflectie op de KBO 'nieuwe stijl'	48
4.4	Conclusies	54
5	Bronnen	55
6	Bijlage – Tabellen met aanvullende cijfers	57

Wordt Nederland beweegvriendelijker?

Inleiding en doelstelling

De openbare ruimte speelt een belangrijke rol in het faciliteren en stimuleren van sporten en bewegen. Daarom berekent het Mulier Instituut sinds 2014 de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO). Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin de publieke ruimte in de fysieke omgeving scoort op de mogelijkheden voor mensen om te sporten en te bewegen. In 2020 is de KBO doorontwikkeld en in 2022 op een vergelijkbare manier berekend.

In deze rapportage presenteren we de cijfers van de KBO voor 2022 en vergelijken we deze met de cijfers uit 2020. Het doel van deze vergelijking is om meer inzicht te krijgen in hoe de beweegvriendelijke omgeving veranderd is en wat daaraan ten grondslag ligt.

KBO-scores voor 2022

Tussen 2020 en 2022 is de totaalscore op de KBO met vijf punten gestegen, van 60 naar 65 punten. De meeste gemeenten scoorden in 2022 hoger dan in 2020. Dit was met name het geval op de deelindicatoren sport- en speelplekken en voorzieningen.

De scores op de deelindicatoren verschillen per gemeente en hangen samen met verschillende achtergrondkenmerken van gemeenten. Vooral stedelijke gebieden met veel inwoners scoren hoog. Dit heeft ermee te maken dat de KBO-score grotendeels is gebaseerd op nabijheid. Vanwege de hogere bebouwingsdichtheid zijn diverse soorten voorzieningen in stedelijke gebieden vaak dichterbij. Minder stedelijke gemeenten scoren gemiddeld wel hoger op de aanwezigheid van recreatief groen en blauw in de woonomgeving.

Kijken we naar type regio (krimpgebied, anticipeerregio of overig gebied), dan zien we dat gemeenten in krimpregio's en in anticipeerregio's op de totaalscore en de deelindicatoren lager scoren dan overige regio's. Vooral op de deelindicatoren sport- en speelplekken en voorzieningen scoren gemeenten in krimpregio's en in anticipeerregio's lager.

Verklaringen voor veranderingen in de KBO-cijfers

Veranderingen in de KBO-score kunnen het gevolg zijn van een aantal onderliggende veranderingen. We onderscheiden drie hoofdverklaringen voor veranderingen in de KBO-scores:

- Een verandering in de beweegvriendelijkheid als gevolg van aanpassingen aan de fysieke openbare ruimte: de fysieke omgeving is beweegvriendelijker geworden, doordat er meer 'beweegvriendelijke faciliteiten' zijn toegevoegd.
- Een verandering in het aantal inwoners dat toegang heeft tot een beweegvriendelijke voorziening leidt tot een verandering in de beweegvriendelijkheid.
- Veranderingen in de volledigheid/nauwkeurigheid van de data hebben invloed op de KBO-scores.

In hoofdstuk 3 beschouwen we deze verklaringen aan de hand van enkele casussen.

Conclusies

De KBO reflecteert de mate waarin de fysieke inrichting van de openbare ruimte beweegvriendelijk is. Gemeenten die zich inspannen om de leefomgeving beweegvriendelijker te maken, kunnen dit vaak terugzien in hun KBO-score. Hierbij valt te denken aan de aanleg van groen, voorzien in voldoende sport- en speelplekken in de openbare ruimte en de gemeente inrichten voor fietsers en voetgangers.

De KBO-cijfers waren voor meetjaar 2020 voor het eerst beschikbaar op buurtniveau. Voor 2022 is dit uitgebreid met het wijkniveau, waardoor nu op drie niveaus de beweegvriendelijkheid inzichtelijk is. Dit maakt het mogelijk om vergelijkingen te maken tussen verschillende niveaus: hoe scoort een buurt bijvoorbeeld ten opzichte van het gemiddelde van de gemeente of hoe verhoudt een buurt zich tot vergelijkbare buurten?

Tegelijkertijd laten de casussen in dit rapport zien dat het buurtniveau niet altijd specifiek genoeg is. Soms is het wenselijk om op een nog kleinere schaal inzicht te krijgen in waar verbetering in de openbare ruimte gewenst kan zijn.

Op basis van de analyses die gepresenteerd zijn in deze rapportage kan geconcludeerd worden dat de huidige versie van de KBO beter voldoet aan het doel dat de indicator gevoelig moet zijn voor beleidsingrepen. Toch moet hierbij de kanttekening worden geplaatst dat het lastig is om veranderingen toe te kennen aan beleidsingrepen, omdat het ook mogelijk is dat de data completer zijn geworden.

Bij de doorontwikkeling van de rekenmethode in 2020 is deze getoetst aan de toen beschikbare wetenschappelijke kennis. In 2024 wordt de rekenmethode van de KBO opnieuw getoetst om te bepalen of deze nog aansluit bij de huidige wetenschappelijke kennis en ontwikkelingen.

Wat is de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving?

Sinds 2015 berekent het Mulier Instituut de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving. Deze indicator brengt in kaart hoe beweegvriendelijk de leefomgeving is. In dit hoofdstuk zetten we uiteen hoe we deze indicator berekenen en wat ze zegt over de leefomgeving.

Sporten en bewegen in de openbare ruimte wordt een steeds belangrijker thema. Maatschappelijke trends als individualisering en beleidsmatige ontwikkelingen als de komst van de Omgevingswet en het Nationaal Sportakkoord hebben hieraan bijgedragen (Van der Poel et al., 2018). Sporten en bewegen in de openbare ruimte is minder formeel dan sporten bij een vereniging en vaak anders georganiseerd. Deze trends hebben eraan bijgedragen dat sport- en beweegdeelname meer en meer verschuift van de traditionele sportvereniging naar individueel of in kleine groepjes sporten en bewegen in de openbare ruimte (Prins et al., 2021).

De openbare ruimte is niet alleen belangrijk als plek om te sporten en recreatief te bewegen. Bijna iedereen gebruikt de openbare ruimte om zich te verplaatsen op weg naar bijvoorbeeld school, werk of de winkel. Als mensen dit lopend of fietsend doen, zijn ze ook in beweging. Deze vorm van functioneel bewegen staat ook wel bekend onder de namen 'actief transport', 'actieve verplaatsing' of 'actieve mobiliteit'.

Actief transport kan in belangrijke mate bijdragen aan hoeveel mensen bewegen. Een analyse van reisgedrag door het Kennisinstituut voor Mobiliteit (KiM) laat zien dat ongeveer één op de drie mensen de beweegnorm al haalt door actief transport. Zij reizen met de (e-)fiets of te voet (De Haas & Van den Berg, 2019). Daarnaast zijn er diverse beroepen waarbij mensen veel bewegen in de openbare ruimte, zoals postbodes, maaltijdbezorgers en fietskoeriers.

Voor kinderen is lopen en fietsen van en naar school ook een belangrijke manier om aan voldoende beweging te komen. Dit levert gemiddeld genomen een kwartier extra beweging per dag op, wat kinderen helpt om aan de richtlijnen van minstens een uur matig tot intensief bewegen te voldoen (Slot-Heijs et al., 2022).

De openbare ruimte kan dus een belangrijke rol spelen in het faciliteren en stimuleren van beweeggedrag. Om meer inzicht te krijgen in de mate waarin de omgeving uitnodigt tot sporten en bewegen is de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving opgesteld (KBO).

1.1 De Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving

In 2014 zijn in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) de Kernindicatoren Sport en Bewegen opgesteld. Kwaliteit, vergelijkbaarheid en continuïteit waren daarbij essentiële uitgangspunten. Een van de kernindicatoren is de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO), die als doel heeft om samen met de Kernindicator Sportaccommodaties de ruimtelijke ontwikkelingen van sporten en bewegen inzichtelijk te maken.

Het Mulier Instituut heeft de KBO in 2015 voor het eerst berekend en gedefinieerd als: 'de mate waarin de publieke ruimte in de fysieke omgeving scoort op de mogelijkheden voor mensen om te sporten en te bewegen' (Van der Poel et al., 2016). Deze kernindicator werd tweejaarlijks bijgewerkt.

Zo was op gemeentelijk niveau inzichtelijk hoe het gesteld was met de fysieke, of hardwarematige, kant van de beweegvriendelijke omgeving. Hierdoor werd het voor het eerst mogelijk landsdekkend een beeld te krijgen van (ontwikkelingen in) de beweegvriendelijkheid van de fysieke inrichting van gemeenten. De versie van de KBO die we tot 2020 gebruikten, had een score op een schaal van 1 tot en met 5 punten. In 2015 was de gemiddelde score 2,57 en in 2017 2,61.

Uit de praktijk bleek dat we de KBO op een aantal punten konden verbeteren. In 2020 hebben we daarom de KBO herzien en hebben we een nieuwe, verbeterde versie van de KBO gepresenteerd. De KBO is doorontwikkeld om beter aan te sluiten bij de beleidspraktijk.

Zo was er veel behoefte om de KBO-scores ook op buurtniveau te kunnen vergelijken en om de indicator inhoudelijk verder te ontwikkelen. Daarnaast is de nieuwe versie van de KBO zoveel mogelijk gebaseerd op wetenschappelijke literatuur en gedragen normen en richtlijnen. De volledige achtergrond van de doorontwikkeling van de KBO is terug te lezen in het brancherapport Sporten en bewegen in de openbare ruimte (Wezenberg-Hoenderkamp et al., 2021).

Belangrijk is dat de KBO een indicator van de **fysieke leefomgeving** was en is. Andere onderdelen van een beweegvriendelijke omgeving, zoals georganiseerd aanbod en de sociale omgeving, zijn buiten beschouwing gelaten. Daar is voor gekozen omdat de fysieke kenmerken beter 'objectief' te registreren en te monitoren zijn (zie ook het brancherapport Sportaccommodaties in Nederland). De sociale omgeving, de mate van onderhoud en dergelijke zijn subjectievere maten, die ook nog kunnen verschillen over ruimte en tijd. Denk bijvoorbeeld aan gevoelens van veiligheid overdag of 's avonds.

Een bijkomend probleem is de beschikbaarheid van data. Het is bijvoorbeeld onhaalbaar om al het aanbod, georganiseerd of anderszins georganiseerd, op nationaal niveau vast te leggen. Daarbij zouden we dan rekening moeten houden met frequentie, plaats en tijd (denk ook aan seizoensactiviteiten). Bij de doorontwikkeling hebben we ons daarom gericht op onderdelen van de fysieke

leefomgeving waarvan een onderbouwde verwachting bestaat dat zij bewegen kunnen faciliteren en/of stimuleren.

1.2 Hoe wordt de KBO berekend?

De KBO is opgebouwd uit vier deelindicatoren:

1. **sportaccommodaties (diversiteit en nabijheid sportvelden (bijv. voetbal en /of hockey), tennisbanen, sporthallen, fitnessvoorzieningen en zwembaden);**
2. **sport- en speelplekken (nabijheid sport- en speelplekken in de openbare ruimte);**
3. **recreatief groen en blauw (nabijheid en oppervlakte parken, water geschikt voor recreatief gebruik);**
4. **nabijheid van voorzieningen (o.a. gemiddelde afstand tot supermarkt en school).**

Samen geven deze vier deelindicatoren een beeld van hoe beweegvriendelijk de fysieke inrichting van de openbare ruimte is. Bij het berekenen van deze deelindicatoren hebben we een aantal conceptuele keuzes gemaakt:

- Wandelen en fietsen zijn een integraal onderdeel van de Kernindicator, omdat wandelen en fietsen een essentiële rol spelen in de beweegvriendelijke omgeving. We voeren de berekeningen daarom zoveel mogelijk uit met behulp van een wegenbestand dat beperkt is tot wegen die toegankelijk zijn voor voetgangers en fietsers.
- Het is van belang waar beweegvriendelijke faciliteiten zich bevinden, dus we houden rekening met waar mensen wonen. Zo kunnen we precies berekenen hoeveel inwoners wel of niet voldoen aan een richtlijn zoals gedefinieerd in een deelindicator.
- We gaan uit van demografische gegevens op het kleinste beschikbare geografische schaalniveau. Hierdoor is het mogelijk om bijvoorbeeld op buurtniveau uitspraken te doen over de beweegvriendelijkheid van de fysieke inrichting van de omgeving.
- We willen een instrument dat gevoelig is voor verandering, dus we gebruiken continue schalen van 0-100 punten. Per deelindicator berekenen we een score van 0-100 die aangeeft in hoeverre bewoners voldoen aan de richtlijnen van die deelindicator.

Meer over de berekening en interpretatie van de deelindicatoren is te lezen in het brancherapport Sporten en bewegen in de openbare ruimte (hoofdstuk 4).

1.3 Doelstelling

In deze rapportage presenteren we de KBO-cijfers voor 2022 en vergelijken we deze met de cijfers uit 2020. Het doel van deze vergelijking is om meer inzicht te krijgen in hoe de beweegvriendelijke omgeving veranderd is en wat daaraan ten grondslag ligt. We beschouwen de cijfers van de verschillende deelindicatoren en presenteren een aantal casussen, waarin we dieper ingaan op specifieke veranderingen in de omgeving.

Leeswijzer

Deze rapportage bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat over de spreiding van KBO-scores over Nederland. Hierbij maken we onderscheid tussen verschillende schaalniveaus. We bekijken de scores op landelijk niveau, naar VSG-regio, naar stedelijkheid van de gemeente, naar gemeentegrootte en naar type regio (krimpregio, anticipeerregio of overig).

In het tweede deel van de rapportage gaan we op zoek naar verklaringen. Wat maakt dat de scores op landelijk niveau, maar vooral ook lokaal, zijn veranderd? Hierbij kijken we zowel naar verklaringen op het gebied van demografie als naar fysieke aanpassingen.

Vergelijking en geografische spreiding van KBO-scores

In dit hoofdstuk gaan we in op de scores die gemeenten in 2020 en 2022 hebben behaald op de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO). Hierbij vergelijken we de scores op gemeenteniveau en naar VSG-regio en maken we onderscheid tussen gemiddelde scores op basis van de mate van stedelijkheid, gemeentegrootte en type regio (krimp- of anticipeerregio of overige regio). In deze vergelijking zetten we de gemiddelde scores van 2020 en 2022 tegenover elkaar. Zo kunnen we zien of en in hoeverre scores in de afgelopen jaren zijn veranderd.

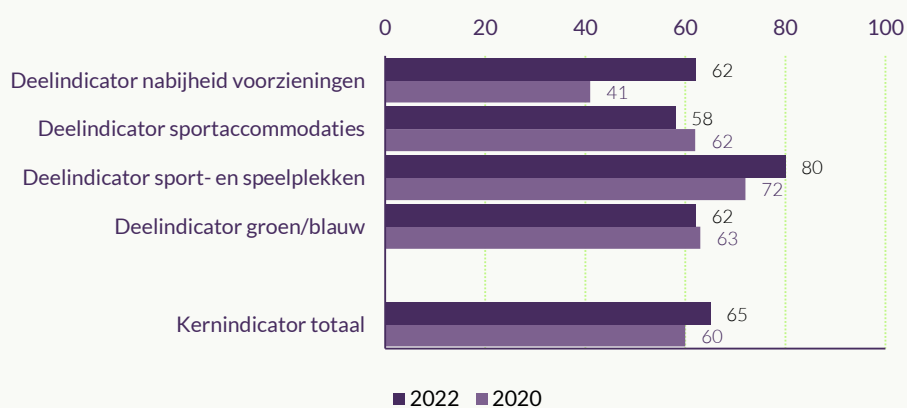
2.1 Een landelijk overzicht

figuur 2.1 laat zien hoe Nederland gemiddeld scoort op de totale KBO en de deelindicatoren. De totaalscore van de kernindicator is in 2022 vijf punten hoger dan in 2020. Dit heeft vooral te maken met een sterke stijging van de score op de deelindicator nabijheid van voorzieningen (21 punten). Ook is de score op de deelindicator sport- en speelplekken gestegen. De scores op de andere twee deelindicatoren zijn juist licht gedaald. In het derde hoofdstuk van deze rapportage gaan we nader in op verklaringen voor deze verschillen.

Figuur 2.1

Scores Nederland op Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving

Gemiddelde landelijke totaalscore en scores per deelindicator in 2020 en 2022

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2020 & 2022.

Figuur 2.2 geeft inzicht in de geografische spreiding van de totaalscores op de KBO. De kaart toont de scores op gemeenteniveau. Veel gemeenten zijn hoger gaan scoren in 2022. Ook zijn er voor het eerst gemeenten met een zeer hoge score (≥ 80). Deze gemeenten liggen vrijwel allemaal in de provincie Zuid-Holland. De andere twee hoog scorende gemeenten zijn de Waddeneilanden Vlieland en Terschelling.

Verder valt op dat vooral gemeenten in de randstad en stedelijke gemeenten elders in het land hoger scoren. Gemeenten met lagere scores liggen vooral in het zuiden, oosten en noorden van Nederland. Dit is tussen 2020 en 2022 niet veranderd.

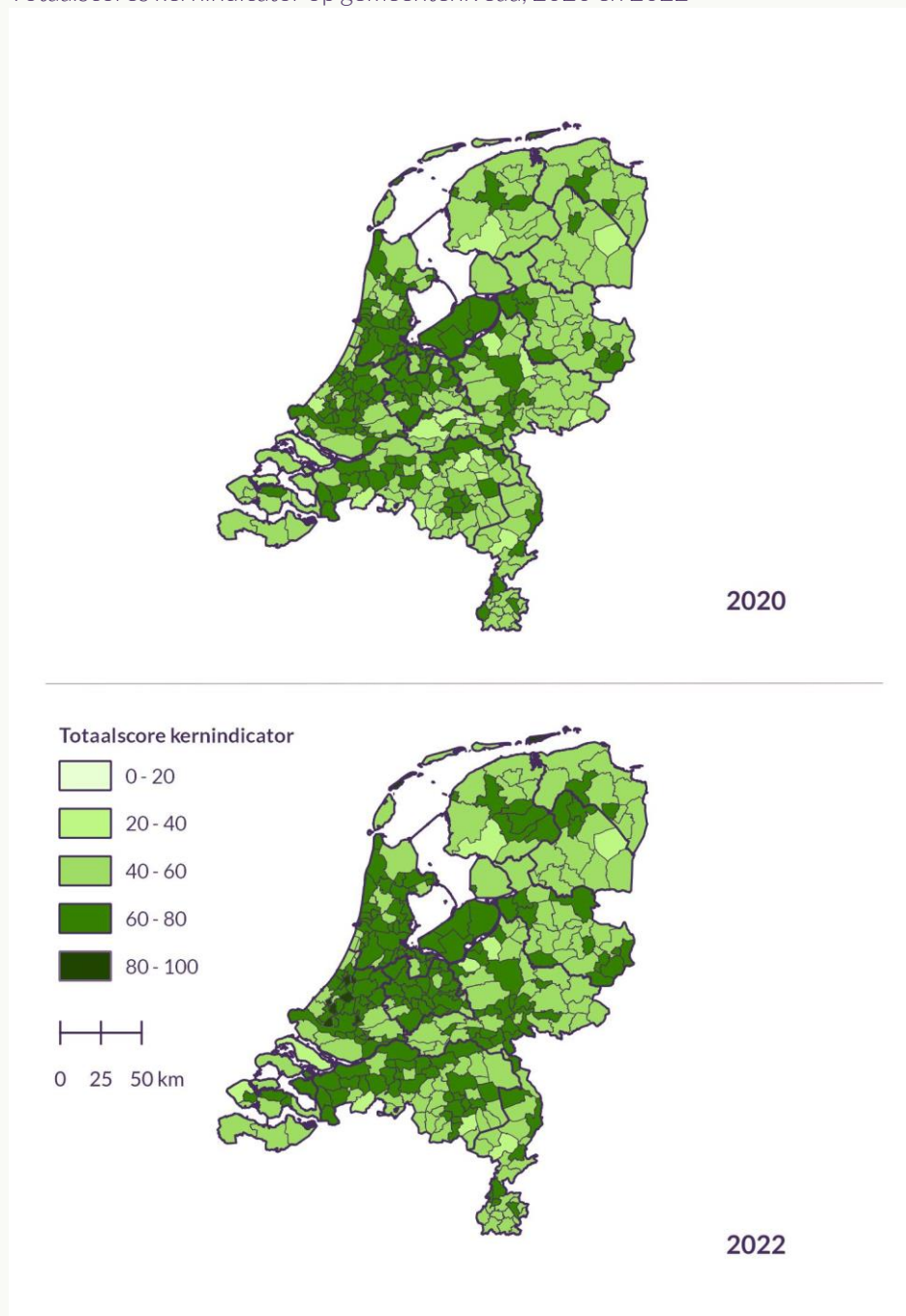
Deze spreiding van KBO-scores is duidelijker te zien in **figuur 2.3**. De gemeenten zijn hier in vier gelijke klassen ingedeeld, waarbij de donkerpaarse groep de 25 procent hoogst scorende gemeenten vertegenwoordigt. Hier zien we dat de hoogst scorende gemeenten weliswaar voornamelijk in het westen van het land liggen, maar dat ook een aantal gemeenten in onder meer de provincies Noord-Brabant, Utrecht en Overijssel hoog scoort.

Nog duidelijker is nu te zien dat de gemeenten met de laagste scores voornamelijk landelijke gemeenten zijn, met name gelegen langs het noorden, noordoosten en zuiden van de Nederlandse grens. Dit heeft te maken met de samenhang tussen stedelijkheid (omgevingsadressendichtheid) en de KBO-score: hoe minder stedelijk, des te lager de score (zie ook paragraaf 2.3).

Figuur 2.2

Scores Nederland op Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving

Totaalscores kernindicator op gemeenteniveau, 2020 en 2022

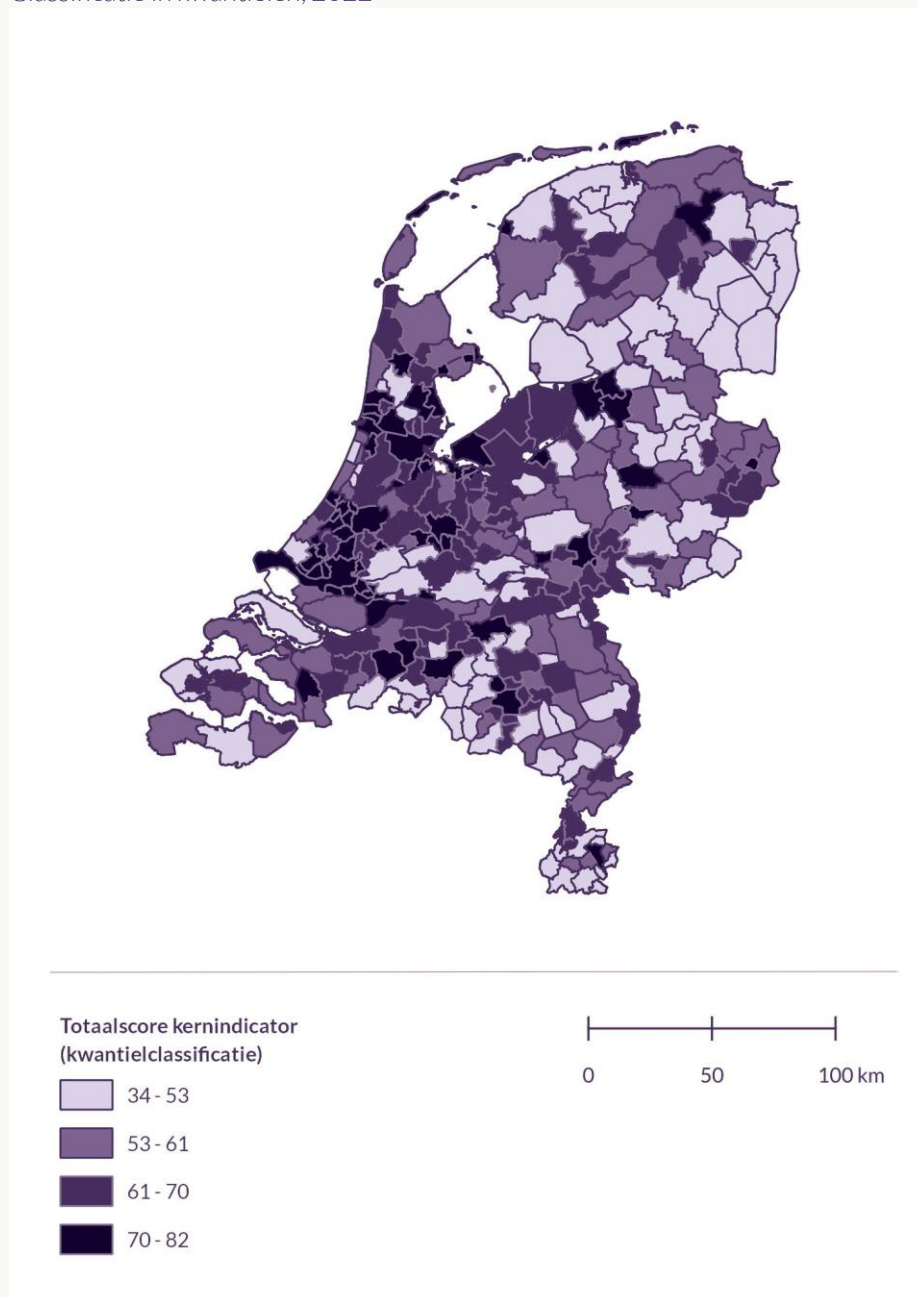

Bron: CBS, Wijk- en buurtkaart 2022; CBS & Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2020 & 2022; Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2020 & 2022. Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Figuur 2.3

Totaalscores op de KBO op landelijk niveau

Classificatie in kwantielen, 2022

Bron: CBS & Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2022; Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2022. Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.2 KBO-scores naar VSG-regio

Figuur 2.4 laat zien hoe de VSG-regio's scoren op de KBO. Dit zijn regio's van de Vereniging Sport en Gemeenten. Nederland kent 27 VSG-regio's. De regioadviseur kan gemeenten in de regio adviseren bij de ontwikkeling en uitvoering van sportbeleid (VSG, z.d.).

De VSG-regio's scoren in 2022 overwegend hoger dan in 2020. De scores zijn tot vijf punten gestegen. In de VSG-regio Hart van Brabant is de score juist gedaald. Dit is ook terug te zien in **figuur 2.2**. De scores van de VSG-regio's laten, net als die van de gemeenten, ook zien dat vooral het westen van Nederland hoog scoort. Het zuiden en het noorden van het land blijven achter, maar verschillen in 2022 minder sterk met de rest van Nederland dan in 2020.

De scores van de verschillende VSG-regio's per deelindicator zijn te vinden in de bijlage. Ook hier is zichtbaar hoe de scores op de deelindicatoren voorzieningen en sport- en speelplekken zijn gestegen tussen 2020 en 2022.

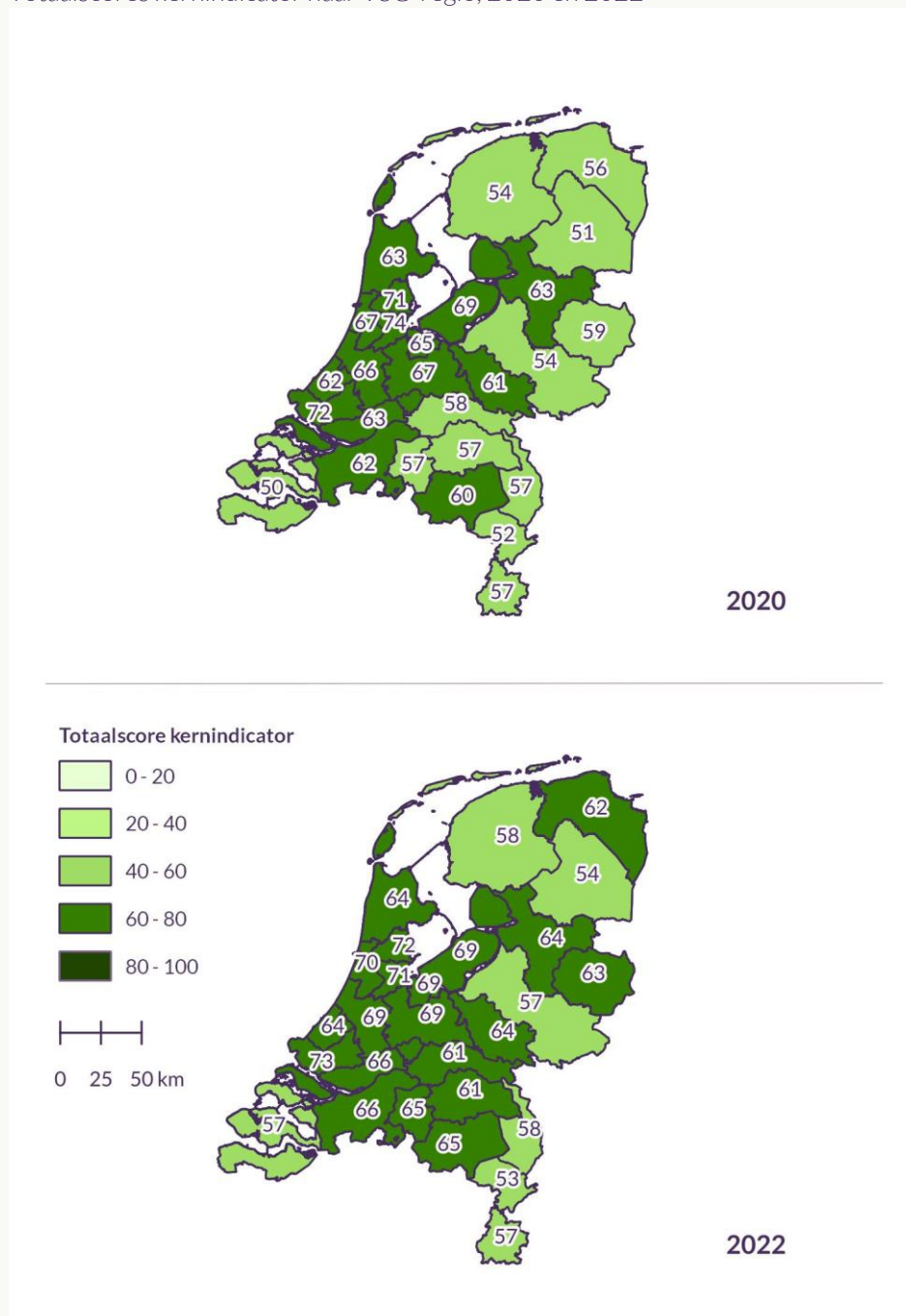
Figuur 2.5 laat nog een andere weergave zien van de scores per VSG-regio. De regio's zijn, net als in **figuur 2.3**, ingedeeld in kwantielen, dus groepen met elk evenveel regio's. De groep met de donkerste kleur bevat dus de negen VSG-regio's met de hoogste scores, de lichtste groep de VSG-regio's met de laagste scores.

Hier is de eerder beschreven spreiding nog duidelijk zichtbaar: de hoogste scores worden behaald in de westelijke regio's, de middelste categorie ligt grotendeels om de hoogst scorende regio's heen, en de laagst scorende regio's zijn gelegen in het uiterste zuiden en noorden van Nederland.

Figuur 2.4

Scores Nederland op Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving

Totaalscores kernindicator naar VSG-regio, 2020 en 2022

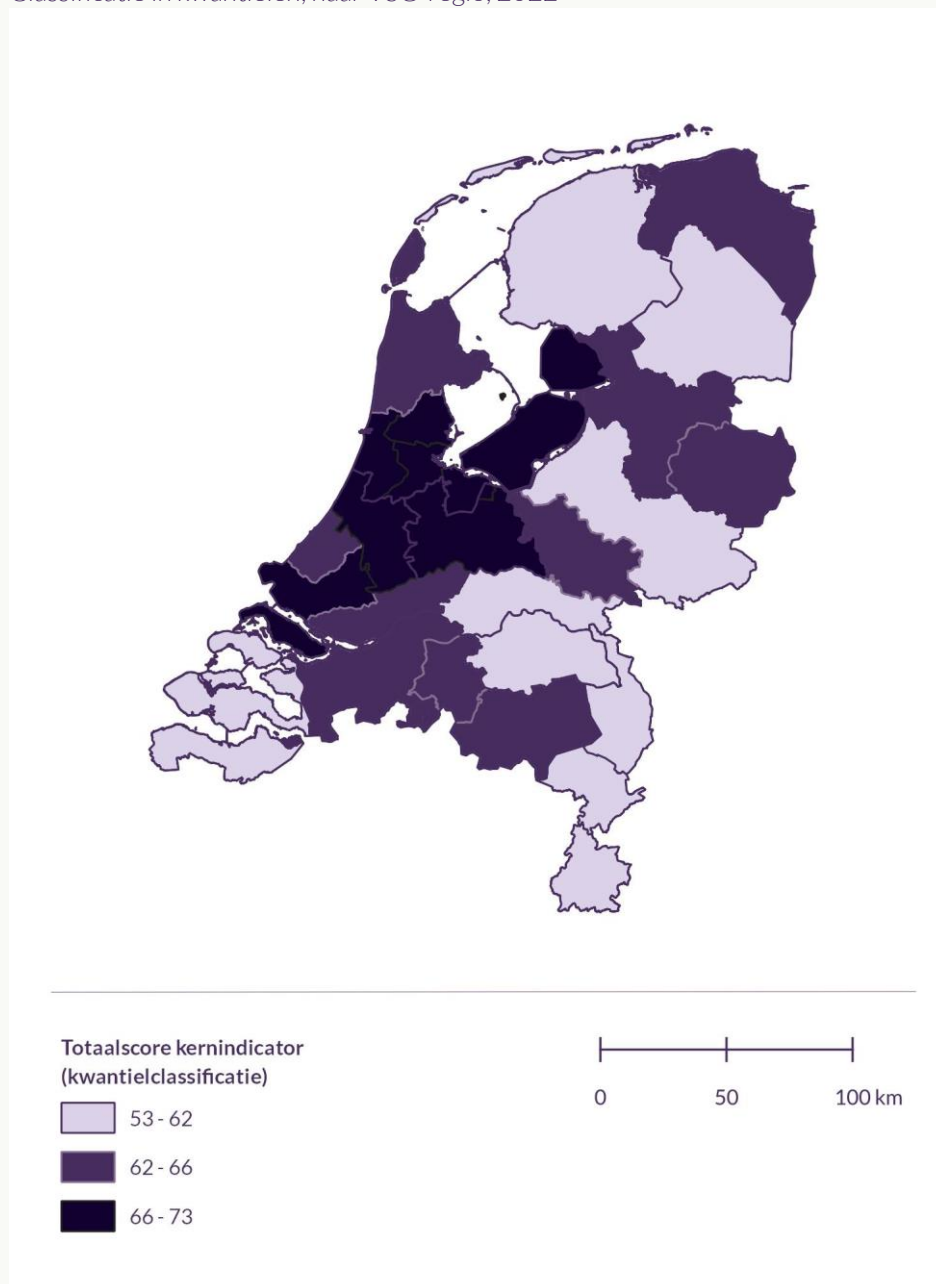

Bron: CBS & Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2020 & 2022; Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2020 & 2022. Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Figuur 2.5

Totaalscores op de KBO op landelijk niveau

Classificatie in kwantielen, naar VSG-regio, 2022

Bron: CBS & Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2022; Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2022. Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

2.3 KBO-scores naar mate van stedelijkheid

De KBO is ook uitgesplitst naar gemeentestedelijkheid. Stedelijkheid is de dichtheid van menselijke activiteiten. Het CBS neemt voor deze dichtheid de omgevingsadressendichtheid (oad) als uitgangspunt. Dit is het aantal adressen per km².

Gemeenten krijgen op basis van deze dichtheid een score van 1 (niet stedelijk) tot en met 5 (zeer sterk stedelijk) (CBS, z.d.c). Een hogere adressendichtheid hangt samen met de nabijheid van voorzieningen, en kan dus belangrijk zijn in de verklaring voor een hogere of lagere KBO-score, zeker wanneer het gaat om de deelindicatoren sport- en speelplekken, nabijheid van sportaccommodaties en nabijheid van voorzieningen.

Figuur 2.6 en **figuur 2.7** laten duidelijke patronen en verschillen zien. Zo scoren (zeer) sterk stedelijke gemeenten gemiddeld hoger op de KBO. Dit is in zowel 2020 als in 2022 het geval.

Dit heeft ermee te maken dat de scores zijn gebaseerd op nabijheid van voorzieningen en faciliteiten. In steden is de bebouwings- en bevolkingsdichtheid hoger, waardoor meer mensen nabij voorzieningen, speelplekken en/of sportaccommodaties wonen. Ook is hier door de hogere bevolkingsdichtheid natuurlijk meer vraag naar voorzieningen. Op recreatief groen en blauw scoren minder stedelijke en niet-stedelijke gemeenten hoger. Door de lagere bebouwingsdichtheid is hiervoor meer ruimte in de woonomgeving.

Tussen 2020 en 2022 zijn de verschillen naar stedelijkheid op de deelindicator recreatief groen en blauw iets toegenomen. De rekenmethodiek is tussen 2020 en 2022 niet veranderd, dus de verklaring voor de verschillen in score moeten gezocht worden in de verandering van data of aanpassingen in de openbare ruimte (zie paragraaf 3.3).

Ook de verschillen op de deelindicator nabijheid van voorzieningen zijn tussen stedelijke en minder stedelijke gemeenten onderling gestegen. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de veranderde rekenmethodiek van het CBS tussen 2020 en 2022 (paragraaf 3.1).

Verder zijn sterk stedelijke gemeenten hoger gaan scoren op de deelindicator sport- en speelplekken dan zeer stedelijke gemeenten. Mogelijk heeft dit ermee te maken dat Amsterdam haar data niet langer openbaar registreert, waardoor de score van Amsterdam laag uitvalt en de gemiddelde score van zeer stedelijke gemeenten omlaag trekt.

Figuur 2.6

Scores gemeenten op de KBO, naar stedelijkheid, 2020

Gemiddelde totaalscore en scores per deelindicator

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2020.

Figuur 2.7

Scores gemeenten op de KBO, naar stedelijkheid, , 2022

Gemiddelde totaalscore en scores per deelindicator

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2022.

2.4 KBO-scores naar gemeentegrootte

De gemeentegrootte is een indeling van gemeenten op basis van het aantal inwoners (CBS, z.d.a.). Het aantal klassen dat het CBS hanteert, hangt af van het thema. Bij de kerncijfers van gemeenten, wijken en buurten gaat het CBS uit van vier klassen. Omdat het voorzieningenniveau van een gemeente verschilt naar het aantal inwoners, is het relevant om de KBO-score uit te splitsen naar gemeentegrootte. De gemeentegrootte kan namelijk een verklarende factor zijn.

Stedelijkheid en het aantal inwoners hebben met elkaar te maken (hoewel het niet hetzelfde is; zie **tabel B1.3** in de bijlage). **Figuur 2.8** en **figuur 2.9** laten dan ook een patroon zien dat vergelijkbaar is met de figuren naar stedelijkheid. Maar dit geldt niet voor alle deelindicatoren. Zo scoren gemeenten met weinig inwoners niet hoger op de deelindicator groen en blauw dan gemeenten met meer inwoners, terwijl minder stedelijke gemeenten overwegend wel hoger scoren op deze deelindicator dan stedelijke gemeenten.

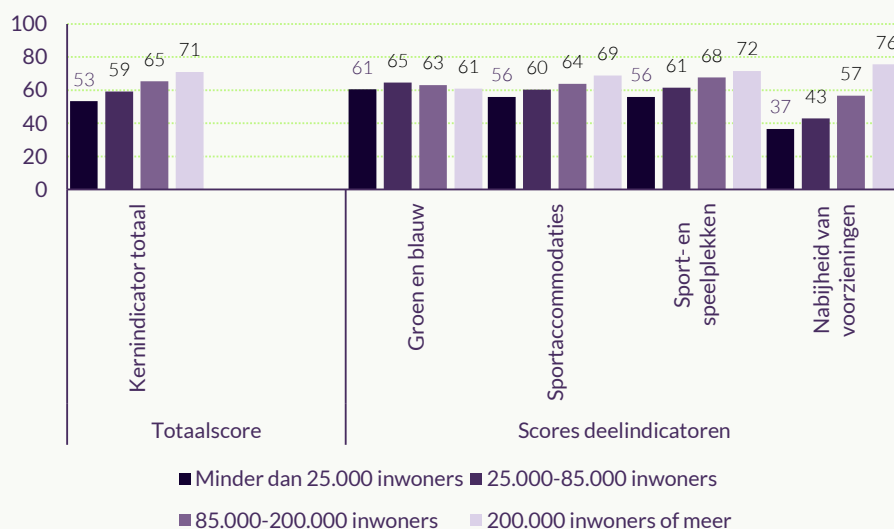
Dit laat zien dat stedelijkheid (omgevingsadressendichtheid) en gemeentegrootte (aantal inwoners) niet helemaal hetzelfde zijn. Gemeenten met weinig inwoners kunnen bijvoorbeeld sterk stedelijk zijn als al deze inwoners dicht op elkaar wonen.

Tussen 2020 en 2022 zijn de totaalscores van gemeenten met minder dan 200.000 inwoners gestegen. Dit is vooral het gevolg van een toename in de scores op de deelindicatoren sport- en speelplekken en voorzieningen. De totaalscore van gemeenten met meer dan 200.000 inwoners is gemiddeld juist licht gedaald. Dit heeft te maken met lagere scores in 2022 op de deelindicatoren groen en blauw, sportaccommodaties en sport- en speelplekken. De score op de deelindicator nabijheid van voorzieningen is, net als bij kleinere gemeenten, gemiddeld juist toegenomen.

Figuur 2.8

Scores gemeenten op de KBO, naar gemeentegrootte, 2020

Gemiddelde totaalscore en scores per deelindicator

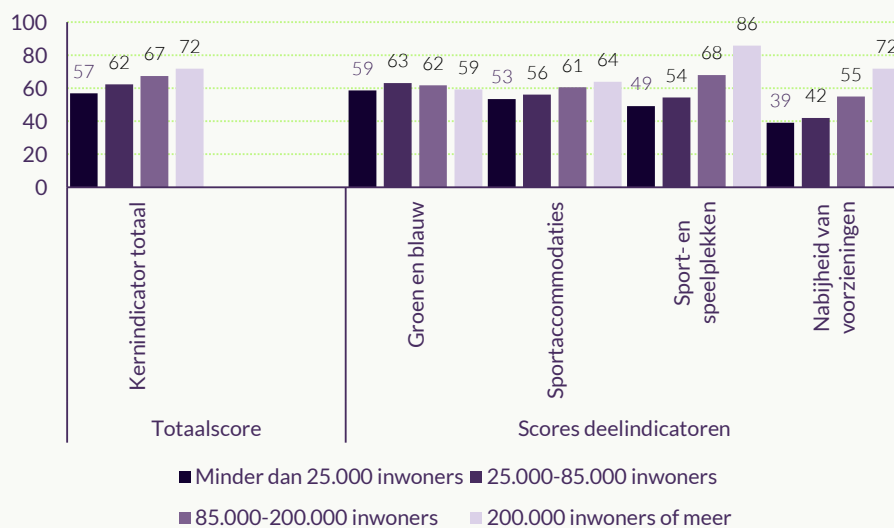

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2020.

Figuur 2.9

Scores gemeenten op de KBO, naar gemeentegrootte, 2022

Gemiddelde totaalscore en scores per deelindicator

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2022.

2.5 KBO-scores naar regio

In **figuur 2.10 en 2.11** zijn de scores uitgesplitst naar type regio. Het gaat om krimpregio's, anticipeerregio's en overige regio's. Krimpregio's hebben te maken met een daling in het inwoneraantal of het aantal huishoudens. Anticipeerregio's krijgen hier naar verwachting in de toekomst mee te maken. Nederland kent negen krimpregio's en elf anticipeerregio's (Rijksoverheid, z.d.).

Gemiddeld scoren krimpregio's het laagst op de KBO. Vergeleken met 2020 zijn krimpregio's iets lager gaan scoren en anticipeerregio's iets hoger. Alle gebieden zijn hoger gaan scoren op de deelindicator nabijheid van voorzieningen, waardoor de totaalscore gemiddeld voor alle gebieden iets is gestegen.

Opvallend is dat de score op de deelindicator sport- en speelplekken in anticipeerregio's sterk is toegenomen (27%), terwijl de score in krimpregio's juist is gedaald. Dit kan te maken hebben met extra sport- en speelplekken in anticipeerregio's, maar waarschijnlijker is dat dit te maken heeft met een completere dataset in 2022 vergeleken met 2020. In hoofdstuk 3 gaan we dieper in op verklaringen voor verschillen in score tussen 2020 en 2022.

Verder valt op dat krimp- en anticipeerregio's aanzienlijk lager scoren op de aanwezigheid van voorzieningen en iets lager op sportaccommodaties. Kenmerkend voor deze gebieden zijn een (verwacht) dalend aantal inwoners/huishoudens en (verwachte) leegstand en vergrijzing (CBS, 2020). Hierdoor is in krimp- en anticipeerregio's minder markt voor voorzieningen en sportaccommodaties, en is de exploitatie van voorzieningen en faciliteiten dus minder rendabel.

De rol van sportverenigingen in krimpregio's

Bevolkingskrimp kan lokaal grote gevolgen hebben voor de leefbaarheid. Met een krimpende bevolking wordt het lastiger om voorzieningen als basisscholen, de lokale supermarkt of het buurthuis in stand te houden. Ook sportverenigingen hebben het moeilijk wanneer een plaats met krimp te maken krijgt: er zijn minder vrijwilligers en minder leden, dus minder hulp en minder contributie.

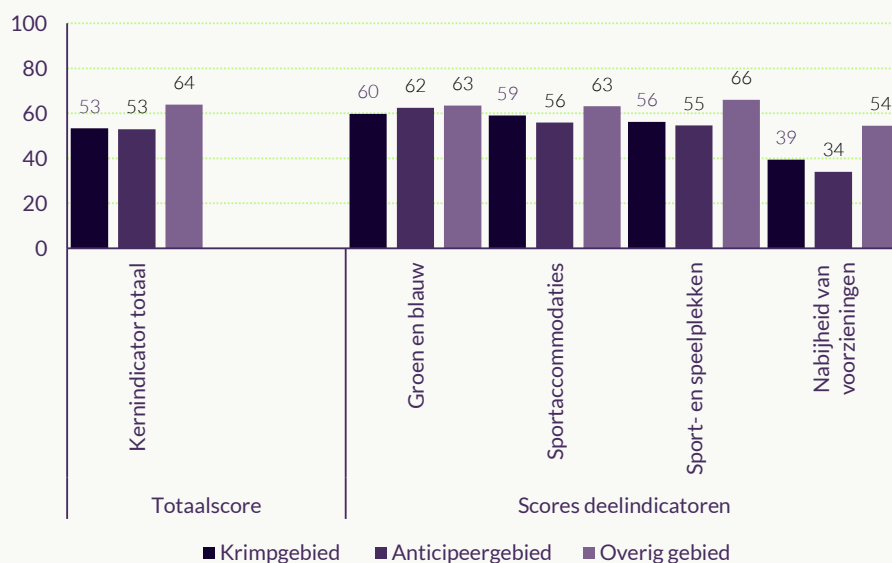
Toch neemt het aantal sportverenigingen in krimpregio's beperkt af: weliswaar meer dan in andere regio's, maar de laatste jaren is er sowieso al een trend gaande waarbij het aantal sportverenigingen daalt. Vooral volleybal- en gymnastiekverenigingen hebben het in krimpregio's moeilijk. Soms kan een fusie tussen verschillende verenigingen een oplossing bieden: het aantal verenigingen neemt dan af, maar het totale aantal leden blijft gelijk.

Sportverenigingen spelen een belangrijke rol in het leefbaar houden van krimpende regio's, zeker naarmate er steeds meer voorzieningen verdwijnen. Om te overleven is het belangrijk dat verenigingen aansluiting blijven zoeken bij de behoefte onder bewoners.

Figuur 2.10

Score gemeenten op de KBO, naar type regio, 2020

Gemiddelde totaalscore en scores per deelindicator

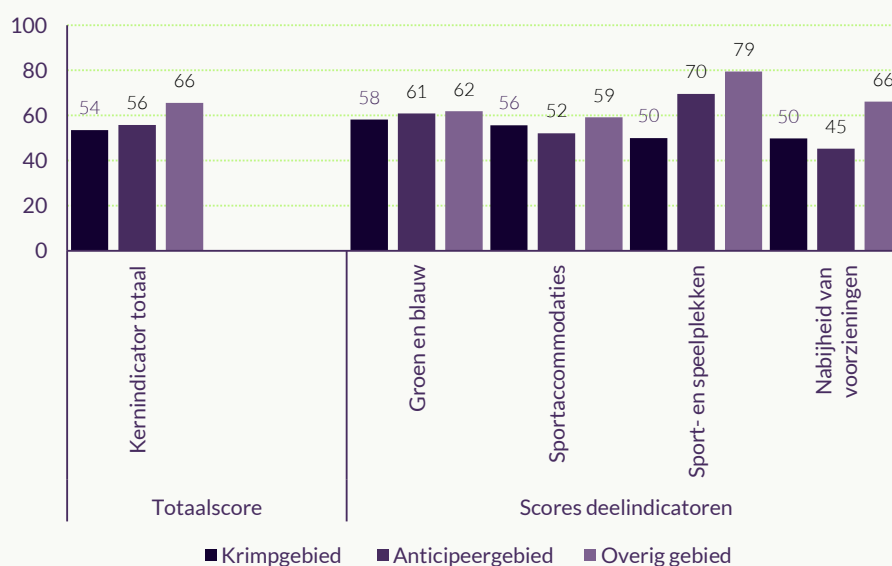

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2020.

Figuur 2.11

Score gemeenten op de KBO, naar type regio, 2022

Gemiddelde totaalscore en scores per deelindicator

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2022.

2.6 Conclusies

De Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving is in 2020 en 2022 berekend voor gemeenten, wijken en buurten en naar achtergrondkenmerk van gemeenten. Gemiddeld is de score in Nederland tussen 2020 en 2022 met vijf punten toegenomen. De meeste gemeenten scoorden in 2022 hoger dan in 2020. Dit was met name het geval op de deelindicatoren sport- en speelplekken en voorzieningen.

De scores op de deelindicatoren verschillen per gemeente, en blijken ook samen te hangen met verschillende achtergrondkenmerken van gemeenten. Zo scoren stedelijke gemeenten gemiddeld hoger op de kernindicator. Het gaat dan om de totaalscore en de deelindicatoren sportaccommodaties, sport- en speelplekken en voorzieningen. Op de deelindicator groen/blauw scoren minder stedelijke gemeenten hoger.

Dit gaat ook op wanneer we gemeenten onderscheiden naar gemeentegrootte. Een verschil is dat gemeenten met minder inwoners niet hoger scoren op de deelindicator groen/blauw dan gemeenten met veel inwoners; de score is min of meer gelijk.

Kijken we naar het type regio (krimpgebied, anticipeerregio of overig gebied), dan zien we dat gemeenten in krimpregio's en in anticipeerregio's op de totaalscore en de deelindicatoren lager scoren dan overig gebied. Vooral op de deelindicatoren sport- en speelplekken en voorzieningen scoren gemeenten in krimpregio's en in anticipeerregio's lager.

De bovenstaande constatering passen bij het beeld dat gemeenten en VSG-regio's in het westen van het land gemiddeld hoger scoren op de kernindicator dan gemeenten in met name het zuiden en noorden van het land: het westen van Nederland heeft een hogere bevolkingsdichtheid en bebouwingsdichtheid, en kent nauwelijks krimp- en anticipeergebieden.

De geografische ligging en achtergrondkenmerken als stedelijkheid, gemeentegrootte en type regio lijken dus samen te hangen met de scores die gemeenten behalen op de KBO. Een kanttekening hierbij is wel dat binnen gemeenten ook veel verschillen bestaan; een gemeente die hoog scoort op de KBO kan buurten hebben die laag scoren, en vice versa.

In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op verklaringen voor de verschillen tussen de scores op de KBO in 2020 en 2022.

Waardoor zijn de KBO-scores veranderd?

In dit hoofdstuk gaan we in op de veranderingen in KBO-cijfers tussen 2020 en 2022. Aan de hand van enkele casussen gaan we dieper in op hoe de KBO veranderd is en wat hieraan ten grondslag ligt.

In hoofdstuk 2 hebben we besproken hoe de KBO-cijfers veranderd zijn tussen 2020 en 2022. Veranderingen in de KBO-score kunnen het gevolg zijn van een aantal onderliggende veranderingen:

- De fysieke omgeving is beweegvriendelijker geworden, doordat er meer 'beweegvriendelijke faciliteiten' zijn toegevoegd. Zo kan het zijn dat er een nieuw park is aangelegd in een buurt en de scores op de deelindicator recreatief groen en blauw daardoor omhoog zijn gegaan.
- Er zijn nieuwe wegen aangelegd die geschikt zijn voor voetgangers en fietsers. Daardoor kan het zijn dat bijvoorbeeld een speelplek nu wel toegankelijk is voor een deel van de bewoners van een buurt, terwijl dit voorheen niet het geval was. Dit kan een positief effect hebben op de score van de deelindicator sport- en speelplekken.
- Er zijn veranderingen in de demografische opbouw van een gemeente. Zo kan het zijn dat er meer mensen zijn komen wonen op een beweegvriendelijke plek, waardoor de gemiddelde score van de gemeente omhoog is gegaan.
- Er zijn veranderingen in de onderliggende data. Zo is bijvoorbeeld de database met sport- en speelplekken in de openbare ruimte completer geworden.

In dit hoofdstuk bespreken we eerst de veranderingen per deelindicator. Daarna bespreken we enkele casussen van buurten waar de score op een van de deelindicatoren is veranderd. We bespreken per casus wat de waarschijnlijke reden is dat de score op een bepaalde deelindicator veranderd is. We bespreken de volgende casussen:

- De KBO-score is veranderd doordat er beweegvriendelijke faciliteiten zijn toegevoegd of verwijderd (casus 1 en 3).
- De KBO-score is veranderd doordat de demografische opbouw van een gemeente is veranderd (casus 2 en 5).
- De KBO-score is veranderd door veranderingen in de onderliggende data (casus 3 en 4).

Maar eerst bespreken we de belangrijkste veranderingen per deelindicator.

3.1 Verklaringen voor veranderingen in de KBO-deelindicatorscores

Deelindicator Sportaccommodaties

De deelindicator sportaccommodaties brengt de nabijheid en diversiteit van sportaccommodaties in kaart. De deelindicator is onder meer veranderd doordat de dataset is geactualiseerd.

Vrijwel alle sportaccommodaties en bijbehorende voorzieningen in Nederland zijn geregistreerd in de Database Sportaanbod (DSA). In totaal staan er 20.968 sportaccommodaties in de DSA (peildatum: 1 oktober 2022). Het aantal voorzieningen opgenomen in de DSA is op 1 oktober 2022 iets lager dan op 1 oktober 2021.

Naast dat sportaccommodaties of de daarbij behorende voorzieningen soms verdwijnen of voor een ander doel worden gebruikt, is de DSA nog altijd in ontwikkeling. Hiermee geeft de DSA een steeds nauwkeuriger beeld van de sportvoorzieningen en -accommodaties in Nederland (Schots & Wezenberg-Hoenderkamp, 2022).

Deelindicator Sport- en Speelplekken

Deze deelindicator brengt de nabijheid van sport- en speelplekken in de openbare ruimte in kaart. Hiervoor gaan we na welke inwoners een sport- of speelplek binnen maximaal 400 meter hebben. Voor deze deelindicator maken we gebruik van een database van sport- en speelplekken. Het grootste deel van deze data is afkomstig uit de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) (Kadaster, 2022a). Sinds 2021 verzamelt het Mulier Instituut ook zelf gegevens van sport- en speelplekken in de openbare ruimte om zo de database completer te maken.

Voor de landelijke stijging van de score op de deelindicator sport- en speelplekken zijn verschillende verklaringen. Zo kan het zijn dat gemeenten speeltuinen, trapveldjes of tafeltennistafels hebben toegevoegd. Tegelijkertijd kan het zo zijn dat de dataset beter is geworden: wij beschikten in 2022 over meer data dan in 2020, en de data van diverse gemeenten zijn ook vollediger geworden (Rauws et al., 2022, pp. 85-88).

Deelindicator Recreatief Groen en Blauw

Deze deelindicator brengt in kaart hoeveel recreatief groen en blauw inwoners in hun directe woonomgeving hebben, gedefinieerd als binnen 300 meter. Hiervoor gebruiken we data afkomstig uit de Top50NL-dataset van het Kadaster (Kadaster, 2022b). Op basis van het oppervlakte groen en blauw binnen 300 meter wordt een aantal punten toegekend:

- 0-2 hectare recreatief groen en/of blauw = 0 punten;
- 2-4 hectare recreatief groen en/of blauw = 1 punt;
- 4-7 hectare recreatief groen en/of blauw = 2 punten;

- 7-10,5 hectare recreatief groen en/of blauw = 3 punten;
- >10,5 hectare recreatief groen en/of blauw = 4 punten.

Het percentage van de punten die behaald kunnen worden op buurtniveau, gemeenteniveau en landelijk niveau wordt, gewogen naar inwonersaantal, de score van de deelindicator.

De score op de deelindicator is in 2022 gezakt naar 62, een punt lager dan in 2020. Aanpassingen die gemeenten hebben aangebracht in de openbare ruimte kunnen de verschillen in de scores van 2020 en 2022 verklaren. Verder zijn enkele gemeenten met een hoge score tussen 2020 en 2022 gefuseerd met gemeenten die lager scoorden. Daarnaast zouden verdichting en woningbouw een rol kunnen spelen. Verdere verdichting op niet-groene woonlocaties kan eraan bijdragen dat de gemiddelde gemeentescore (of een buurtscore) daalt.

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat, ondanks beleidsmatige aandacht voor meer groen, de hoeveelheid groen in woonomgevingen afneemt. Zo stelden Koelemeijer & Giezen (2020) een afname van 7 procentpunt aan groen vast in Zaanstad tussen 2003 en 2016. Noordzij et al. (2020) stelden een vergelijkbare afname vast voor de regio Eindhoven. Daarnaast is het mogelijk dat de openbare ruimte rondom nieuwbouw nog beperkt groen en blauw is, doordat deze pas recent is aangelegd.

Bij buurten met grote veranderingen in de score valt op dat het lang niet altijd gaat om daadwerkelijke veranderingen in de oppervlakken groen en blauw, maar ook om projectieverschillen tussen de twee peiljaren. Dit wil zeggen dat de oppervlakken groen en blauw in beide jaren anders zijn weergegeven in de BGT-data. Casus 4 en 5 zijn hiervan een voorbeeld.

Natuurlijk zijn er ook buurten waar daadwerkelijk veranderingen hebben plaatsgevonden, waarvan casus 3 een voorbeeld is. Ruimtelijke ontwikkelingen kunnen namelijk de kwaliteit (onderhoud, diversiteit, uitstraling) van recreatief groen en blauw verbeteren, maar kunnen ook ten koste gaan van recreatief groen en blauw in de buurt en dus invloed hebben op de kwantiteit.

Deelindicator Voorzieningen

Deze deelindicator brengt de nabijheid van voorzieningen in kaart. Het CBS publiceert jaarlijks wat de gemiddelde afstand is van inwoners tot een alledaagse voorziening, zoals een supermarkt (CBS, z.d.b). Deze zogenoemde 'nabijheidsstatistieken' gebruiken we om deze deelindicatorscore te berekenen.

In tegenstelling tot de andere deelindicatoren hebben we voor deze deelindicator geen toegang tot de onderliggende brondata. We hebben daarom in dit rapport ook geen casus opgenomen over hoe deze cijfers zijn veranderd.

Mogelijk zijn er tussen 2020 en 2022 meer voorzieningen bijgekomen en is de bereikbaarheid van voorzieningen verbeterd. Inwoners hoeven dan minder ver te reizen naar voorzieningen en kunnen deze gemakkelijker met de fiets of te voet

bereiken. Het CBS stelt dat de nabijheidsstatistieken beperkt volgtijdelijk vergelijkbaar zijn vanwege verschuivende buurt-, wijk- en gemeentegrenzen en veranderingen in regiocodes (CBS, z.d.b).

Bovendien zijn er tussen 2020 en 2022 wijzigingen doorgevoerd in de brondata van het CBS. Zo zijn de bronbestanden met de locaties van huisartsenpraktijken veranderd en zijn nieuwe gegevens over onder andere OV-stations toegevoegd (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022, 2023). Dit kan eraan bijdragen dat de score voor de deelindicator voorzieningen gestegen is. In hoofdstuk 4 gaan we dieper in op de gevolgen van deze onderliggende veranderingen.

3.2 Casussen

Casus 1: Zeeheldenbuurt, Zutphen

Tussen 2020 en 2022 is de landelijke score op de deelindicator sport- en speelplekken met vijf punten toegenomen tot een score van 77. Wel bestaan er lokaal veel verschillen. Zo zijn er gemeenten, wijken en buurten waar de score sterk is toegenomen, terwijl de score elders is gedaald of ongeveer gelijk is gebleven. In deze rapportage bestuderen we een aantal buurten met een opvallende verandering om zo meer inzicht te krijgen in wat ten grondslag ligt aan de veranderingen in de deelindicatorcijfers.

De Zeeheldenbuurt in Zutphen is een voorbeeld van een buurt waarvan de score flink hoger is geworden: deze is gestegen van 52 in 2020 naar de maximale score van 100 in 2022. In **figuur 2.12** zien we dat door de toevoeging van enkele sport- en speelplekken in en om de buurt een groot deel van de buurt toegang heeft tot een sport- of speelplek binnen 400 meter lopen of fietsen. De infrastructuur in en om de buurt lijkt ongewijzigd en het inwoneraantal is niet veranderd tussen 2019 en 2021 (CBS, 2022b en CBS, 2022c). De wijziging in het aantal sport- en speelplekken lijkt daarmee de enige factor te zijn die de score van de deelindicator heeft beïnvloed.

De gemeente Zutphen beschikt over speelbeleid waarin ze heeft vastgelegd waar in Zutphen speelplekken zijn en welke toestellen er staan. Ook geeft het beleid aan in welke speelplekken de gemeente investeert en in welke niet (Gemeente Zutphen, z.d.; OBB Ingenieursbureau, 2015).

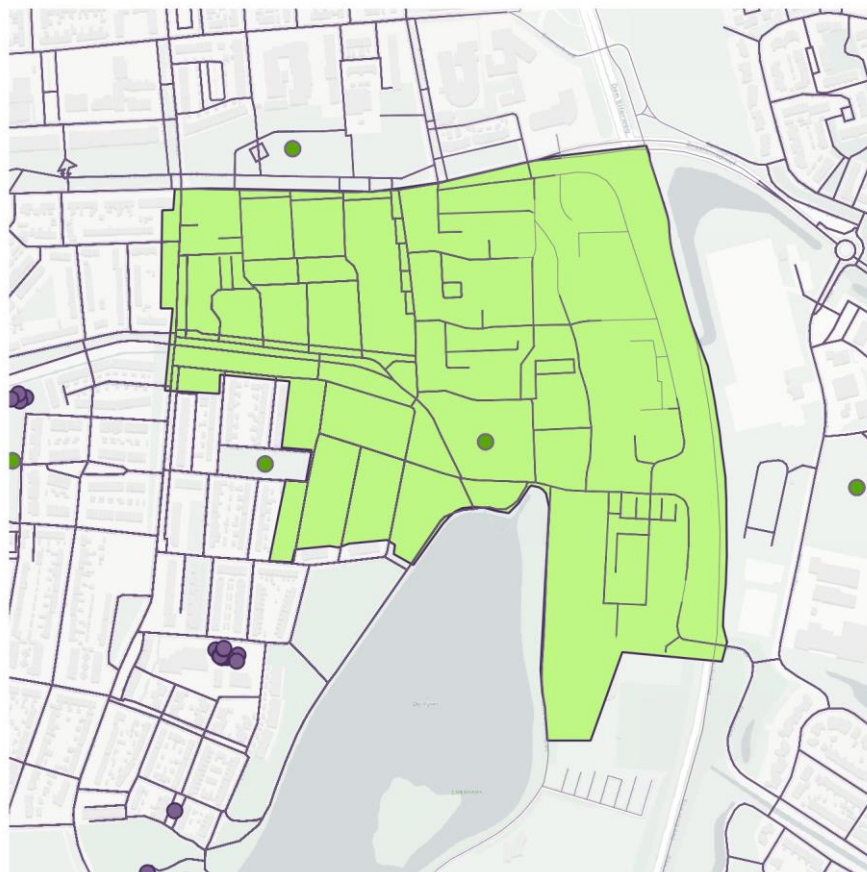
Hieruit kunnen we opmaken dat er in 2020 al wel degelijk speelplekken waren in de buurt, hetzij niet veel. Wel waren er ook plannen voor minstens één aanvullende speelplek in de buurt, en enkele in omliggende buurten. Mogelijk zijn alleen deze nieuwe plekken in 2022 geregistreerd en is de oude registratie in de BGT niet volledig. Zeker is in ieder geval dat nu vrijwel alle kinderen in de Zeeheldenbuurt vlak bij hun huis kunnen buitenspelen.

De deelindicator score van de buurt in deze casus is dus toegenomen als gevolg van **een verandering in de fysieke omgeving**.

Figuur 3.1

Zeeheldenbuurt (in groen; Zutphen, GD)

Sport- en speelplekken in en om de buurt, 2020 en 2022

- Nieuwe sport- en speelplekken
- Sport- en speelplekken
- Fiets- en voetpaden
- Fiets- en voetpaden binnen 400 m

0 100 200 m

Bron: CBS en Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2020 en 2022; Kadaster, BGT, 2020a en 2022a.

Casus 2: Kaaskenswater, Schouwen-Duiveland

De buurt Kaaskenswater (gemeente Schouwen-Duiveland) behaalde in 2020 een score van 72 op de deelindicator sport- en speelplekken. In 2022 scoorde Kaaskenswater 90, wat een toename van 18 punten is. Waar komt dit door?

Zoals eerder al aan bod kwam, kan de score van een buurt op de deelindicator sport- en speelplekken door verschillende oorzaken stijgen of dalen. Een aantal mogelijke verklaringen voor de situatie in Kaaskenswater zijn:

- de toevoeging van sport- en/of speelplekken in de buurt;
- de toevoeging van sport- en/of speelplekken in een aangrenzende buurt;
- de toevoeging van fiets- en/of voetpaden in de buurt, waardoor speelplekken beter bereikbaar zijn geworden;
- de toevoeging van fiets- en/of voetpaden in een aangrenzende buurt, waardoor speelplekken beter bereikbaar zijn geworden;
- veranderingen in het aantal inwoners of de spreiding van inwoners over de buurt;
- de toevoeging of verbetering van data die in 2020 nog niet waren geregistreerd.

Figuur 2.13 geeft meer inzicht in de situatie. Kaaskenswater heeft een nieuwe speelplek in de buurt gekregen. Ook is er een nieuwe speelplek bij gekomen ten noordoosten van de buurt. Hierdoor kunnen meer inwoners binnen 400 meter van hun woning terecht bij een sport- of speelplek.

Het bewoonde deel van de buurt Kaaskenswater is relatief klein in omvang. Kleine wijzigingen in de openbare ruimte maken dan veel verschil. De verandering in de score wordt dus veroorzaakt door een toename van het aantal sport- en speelplekken, en versterkt door de geringe omvang van de buurt, en daarmee geringe spreiding van de inwoners.

Veranderingen in het aantal sport- en speelplekken zijn in Schouwen-Duiveland geen toeval. In 2017 is namelijk een buitenspeelplan vastgesteld, met daarin de wens om het aanbod aan sport- en speelplekken beter aan te laten sluiten op de behoefte van kinderen en jongeren in de gemeente.

Voor een groot deel van de gemeente hield dit in dat er minder geïnvesteerd zou worden in speelplekken: de gemeente zou een deel van de toestellen verwijderen, en bestaande speelplekken aanpassen. De gemeente heeft namelijk te maken met krimp. Kaaskenswater was hier een van de uitzonderingen: de gemeente zou hier juist relatief meer investeren in de uitvoering van het beleidsplan (OBB Ingenieursbureau, 2017).

Mogelijk waren deze investeringen in 2020 nog niet doorgevoerd, maar in 2022 wel. Dit komt ook terug in de score op gemeenteniveau: deze is gestegen van 78 in 2020 naar 85 in 2022. Ook in andere buurten zijn dus waarschijnlijk sport- en speelplekken toegevoegd.

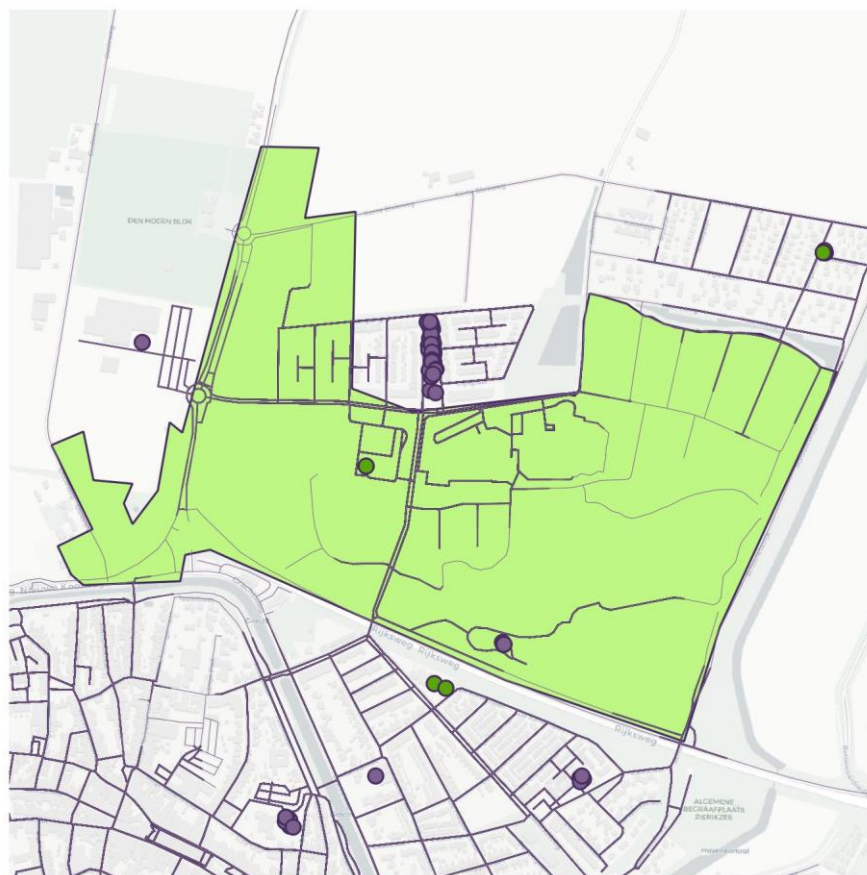
Deze casus laat zien dat sport- en speelplekken niet altijd in een buurt zelf toegevoegd hoeven te worden om een buurt erop vooruit te laten gaan. Ook voorzieningen binnen loop- of fietsafstand van een buurt kunnen leiden tot een toename in de beschikbaarheid en toegankelijkheid van sport- en speelplekken voor de bewoners van een buurt.

De deelindicatorscore van de buurt in deze casus is dus **toegenomen door een verandering in de fysieke omgeving en versterkt doordat deze verandering van invloed is op een relatief groot aandeel van de inwoners.**

Figuur 3.2

Kaaskenswater (in groen; Schouwen-Duiveland, ZL)

Sport- en speelplekken in en om de buurt, 2020 en 2022

- Nieuwe sport- en speelplekken
- Sport- en speelplekken
- Fiets- en voetpaden
- Fiets- en voetpaden binnen 400 m

0 100 200 m

Bron: CBS en Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2020 en 2022; Kadaster, BGT, 2020a en 2022a.

Casus 3: Vogelbuurt, Maassluis

De Vogelbuurt in Maassluis lijkt op het gebied van recreatief groen een blauw een grote transformatie te hebben ondergaan. De score van de Vogelbuurt is afgenomen van 79 in 2020 naar 56 in 2022 (**figuur 2.14**).

In 2020 liep een parkstrook aan de zuidkant van de buurt door tot buiten de buurt, maar was deze nog steeds toegankelijk en bereikbaar voor buurtbewoners. In 2022 is het oppervlak van de groenstrook fors afgenomen. Dit heeft te maken met een grootschalig nieuwbouwproject (Het Balkon van Maassluis) in een naastgelegen buurt. Hier komen in verschillende fasen circa duizend woningen. Een deel van de woningen staat er inmiddels al. De rest wordt volgend jaar opgeleverd (Gemeente Maassluis, z.d.). Op de kaart van het plangebied lijkt maar een klein deel van het weggehaalde groen terug te komen.

Naast deze verandering in de fysieke omgeving heeft ook een verandering in de data gevolgen voor de deelindicatorscore van deze buurt. Een groot vlak ten zuidwesten van de buurt is in 2022 niet meegenomen in de berekening. Dit vlak, in de kaart aangeduid met de kleur oranje, is het kanaal de Nieuwe Waterweg. Dit vlak is in de berekening van 2022 niet meegenomen als recreatief groen, terwijl dit in 2020 wel het geval was. Dat dit vlak nu niet is meegenomen, heeft ermee te maken dat het vlak in 2022 net iets anders is geprojecteerd door het Kadaster, waardoor het niet voldoende nabij een fiets- of voetpad lag.

De deelindicatorscore van de buurt in deze casus is dus afgenomen, omdat er **zowel een verandering in de fysieke omgeving als in de onderliggende data heeft plaatsgevonden**.

Figuur 3.3

Vogelbuurt (Maassluis, ZH)

Recreatief groen en blauw in en om de buurt, 2020

- Fiets- en voetpaden
- Nieuw groen en blauw
- Gebleven groen en blauw
- Verdwenen groen en blauw
- Vogelbuurt

0 100 200 m

Bron: CBS en Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2022; Kadaster, Top50NL (BRT), 2020b en 2022b.

Casus 4: Zuidbuurt, Vlaardingen

In de Zuidbuurt en omgeving in Vlaardingen is de score op de deelindicator groen/blauw gestegen van 83 naar 100.

Visueel is er verschil tussen de situatie in 2020 en 2022 (**figuur 2.16**). Aan de oost- en westkant van de buurt is meer groen gekomen. Ten zuiden van de buurt lijkt de gemeente een groenstrook langs de spoorweg te hebben toegevoegd. Het inwoneraantal in de buurt is tussen 2019 en 2021 gestegen van 3.480 in 2019 naar 3.515 inwoners in 2021 (CBS, 2022b, 2022c).

Ruimtelijke plannen die het extra oppervlak groen en blauw kunnen verklaren, zijn niet te vinden. Een kijkje in en om de buurt via Google Streetview (november 2022) geeft meer inzicht (**figuur 2.15**). Te zien is dat de groenstrook ten zuiden van de buurt langs het spoor klein is en bovendien niet goed toegankelijk is. De strook wordt doorsneden door een hek, en geblokkeerd door geparkeerde auto's. Bovendien bevindt de strook zich tegenover een bedrijventerrein. Dat inwoners de spoorweg zullen oversteken om in of langs deze groenstrook te recreëren is onwaarschijnlijk.

Het grote groene vlak dat in 2022 daarnaast nog op de kaart is verschenen (oostkant van de buurt), betreft een tuinderijvereniging: ook geen recreatief groen. Concluderend lijkt er netto geen groen en blauw toegevoegd te zijn in de Zuidbuurt.

Figuur 3.4

Groenstrook langs het spoor

Ten zuiden van de Zuidbuurt, Vlaardingen

Bron: Google, november 2022.

De deelindicatorscore van de buurt in deze casus is gestegen en deze stijging is toe te schrijven aan **veranderingen in de onderliggende data**.

Figuur 3.5

Zuidbuurt (Vlaardingen, ZH)

Recreatief groen en blauw in en om de buurt, 2020-2022

Bron: CBS en Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2022; Kadaster, Top50NL (BRT), 2020b en 2022b.

Casus 5: Tuindorp-Oost, Utrecht

De Utrechtse buurt Tuindorp-Oost behaalde in 2020 een score van 52 op de deelindicator recreatief groen en blauw. Dit was een opvallend lage score gezien de naam van de buurt: Tuindorp is gebouwd als woonwijk die verweven moest zijn met groen. In en om de buurt heen ligt veel groen deels bebouwd met sport- en speeltoestellen en beplant met bomen en struiken. De buurt behaalde in 2022 een score van 75. Hoe is dit verschil in score tot stand gekomen?

In **figuur 2.17** zien we de verschillen in de situering van het groen in de buurt in 2020 en 2022. Op het eerste oog is er weinig verschil. In 2022 lijkt een klein stuk groen wat hoger in het midden van de buurt verdwenen te zijn. Het lijkt erop dat hier extra groen voor is teruggekomen, bijvoorbeeld in het noordwesten van de buurt, de zogenoemde Groene Kop van Tuindorp.

De gemeente heeft de kwaliteit van het groen in dit gebied verbeterd en toegankelijker gemaakt voor omwonenden door verbindingen naar de omliggende appartementen aan te leggen. Ook heeft de gemeente nieuwe watergangen aangelegd (Gemeente Utrecht, z.d.). Verder is het groen in het midden van de buurt uitgebreid. Daarnaast lijken wat groenranden langs de buurt op een paar plekken uitgebreid te zijn, waardoor ze verder de buurt in zijn komen te liggen. De totale oppervlakte van het recreatieve groen in de buurt lijkt dus iets te zijn toegenomen.

Deze ogenschijnlijk lichte toename in groenoppervlak heeft niet de doorslag gegeven bij het hoger worden van de score. Uiteindelijk berekenen we de score van een buurt, wijk of gemeente op de deelindicator recreatief groen en blauw vooral op basis van de afstand van de inwoners tot groen. Wanneer er meer groen is én er groen dichterbij is komen te liggen, heeft een groter deel van de buurt binnen 300 meter beschikking over groen, en wordt de score hoger.

Naast dat de oppervlakte en situering van het groen zijn gewijzigd (toegenomen), is ook het aantal inwoners veranderd. Het inwoneraantal is toegenomen (circa 4%) door onder meer de realisatie van nieuwe appartementen (CBS, 2022b, 2022c; Hof van Tuindorp, z.d.). Deze zijn gebouwd nabij De Groene Kop, waardoor een groter aandeel van de inwoners in de buurt van een relatief groot oppervlak recreatief groen en blauw woont.

In 2020 zijn de eerste woningen opgeleverd, en in 2022 de laatste. De kwaliteitsslag over het groen in de buurt was pas in 2022 afgerond. Hierdoor vertalen de wijzigingen in het groen en blauw en het inwoneraantal zich pas door in de meest recente berekening. Voor de berekening in 2020 zijn immers inwoneraantallen uit 2019 gebruikt.

De deelindicatorscore van de buurt in deze casus is dus toegenomen doordat er **zowel veranderingen in de fysieke omgeving hebben plaatsgevonden als in de demografische opbouw van de buurt.**

Figuur 3.6

Tuindorp-Oost (Utrecht, UT)

Recreatief groen en blauw in en om de buurt, 2020-2022

- Fiets- en voetpaden
- Nieuw groen en blauw
- Gebleven groen en blauw
- Verdwenen groen en blauw
- Tuindorp-Oost

0 100 200 m

Bron: CBS en Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2022; Kadaster, Top50NL (BRT), 2020b en 2022b.

Conclusies, discussie & vervolgstappen

In 2022 zijn de nieuwe cijfers van de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO) berekend. In deze rapportage hebben we uiteengezet hoe verschillende gemeenten en regio's scoren op de KBO. Daarnaast hebben we gekeken hoe de scores veranderd zijn ten opzichte van 2020 en hoe deze veranderingen te verklaren zijn. In dit hoofdstuk bespreken we de belangrijkste conclusies van deze analyses en welke implicaties dit heeft voor de verdere ontwikkeling van de KBO.

4.1 De KBO-cijfers voor 2022

We hebben de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving in 2020 en 2022 berekend voor gemeenten, wijken (alleen 2022) en buurten. Gemiddeld is de score in Nederland tussen 2020 en 2022 met vijf punten toegenomen, van 60 naar 65 punten. De meeste gemeenten scoorden in 2022 hoger dan in 2020. Dit was met name het geval op de deelindicatoren sport- en speelplekken en nabijheid van voorzieningen.

In hoofdstuk 2 hebben we bekeken hoe verschillende gemeenten en regio's scoren op de KBO en de KBO-deelindicatoren. De scores op de deelindicatoren verschillen sterk per gemeente en blijken samen te hangen met verschillende achtergrondkenmerken van gemeenten. Zo scoren stedelijke gemeenten gemiddeld hoger dan landelijke gemeenten. Het gaat dan om de totaalscore en de deelindicatoren sportaccommodaties, sport- en speelplekken en voorzieningen. Op de deelindicator groen/blauw scoren gemeenten die minder stedelijk zijn gemiddeld hoger.

De mate van stedelijkheid van een gemeente lijkt dus samen te hangen met de gemiddelde KBO-score. Een verklaring hiervoor is dat drie van de vier deelindicatoren iets zeggen over de nabijheid en bereikbaarheid van bepaalde beweegvriendelijke voorzieningen, zoals een speelplek of park. Daarnaast houdt de KBO zoveel mogelijk rekening met waar mensen wonen. Een stedelijke gemeente waar veel mensen in de buurt van beweegvriendelijke voorzieningen wonen, zal dus hoger scoren dan een landelijke gemeente waar dit minder het geval is.

Daarbij is het van belang om niet alleen naar de totaalscore van de KBO te kijken, maar vooral ook naar de deelindicatoren. Het zal niet voor iedere buurt of gemeente haalbaar of wenselijk zijn om hoog te scoren op alle KBO-deelindicatoren. Voor stedelijke gemeenten ligt er vooral een uitdaging in het voorzien in voldoende groen in de woonomgeving, terwijl voor landelijke gemeenten de uitdaging ligt in het voorzien in (beweegvriendelijke) voorzieningen die goed bereikbaar zijn te voet of met de fiets.

Duiding van de KBO-cijfers blijft dus belangrijk. Kijken we naar het type regio (krimpg gebied, anticipeerregio of overig gebied), dan zien we dat gemeenten in krimpregio's en in anticipeerregio's op de totaalscore en de deelindicatoren lager scoren dan andere regio's. Vooral op de deelindicatoren sport- en speelplekken en voorzieningen scoren gemeenten in krimpregio's en in anticipeerregio's lager.

Dit is een zorgelijke ontwikkeling, omdat krimp- en anticipeerregio's te maken hebben met een stapeling van problemen, waardoor het nog lastiger wordt om inwoners vast te houden of nieuwe inwoners aan te trekken. Het beweegvriendelijk inrichten van de woonomgeving kan hierbij wellicht helpen, omdat een beweegvriendelijke omgeving onder andere bij kan dragen aan een goed woon- en werkklimaat (Rauws & Noordzij, 2023).

BVO Scan

De BVO Scan, of: Beweegvriendelijke Omgeving Scan, is een *tool* waarmee je als gebruiker kunt vaststellen of een wijk of een schoolplein voldoende uitnodigt tot sporten, spelen en bewegen. Het Kenniscentrum Sport & Bewegen heeft deze tool ontwikkeld.

De tool is te gebruiken als webapplicatie via een smartphone. Onder leiding van een sportprofessional of een beleidsambtenaar van de gemeente kan een groep belanghebbenden, zoals buurtbewoners, op pad gaan om zo de beweegvriendelijke omgeving in kaart te brengen. Omdat de BVO Scan kenmerken van een wijk of schoolplein in kaart brengt die de KBO niet meet, kan de BVO Scan een waardevolle aanvulling zijn op de KBO. De BVO Scan brengt namelijk niet alleen de kwantiteit of feitelijke aanwezigheid van voorzieningen in kaart, maar geeft ook inzicht in de kwaliteit ervan (onderhoud, veiligheid, etc.).

Binnen gemeenten bestaan overigens ook veel verschillen. In deze rapportage hebben we vooral gekeken naar de KBO-cijfers op gemeenteniveau, maar binnen gemeenten zijn de verschillen vaak groot. Onderzoeken die het Mulier Instituut heeft uitgevoerd voor bijvoorbeeld de gemeenten Wageningen en Utrecht laten zien dat buurten verschillen en meestal op verschillende manieren hun beweegvriendelijkheid kunnen verbeteren. Zo hebben dichtbevolkte buurten in de binnenstad vaak een goede bereikbaarheid van (beweegvriendelijke) voorzieningen, maar scoren ze lager op de aanwezigheid van groen en blauw in de woonomgeving.

Ook hier geldt dat het belangrijk is om gericht te analyseren welke buurt het meeste baat kan hebben bij welke verandering in de beweegvriendelijke omgeving.

4.2 Verklaringen voor veranderingen in de KBO-cijfers

Tussen 2020 en 2022 is de totaalscore op de KBO landelijk gemiddeld met vijf punten gestegen. Kunnen we daarom stellen dat Nederland beweegvriendelijker is geworden? Naast aanpassingen in de openbare ruimte hebben veranderingen in het aantal inwoners of de (kwaliteit van de) data ook invloed op de totaalscore. In het tweede deel van deze rapportage hebben we daarom een aantal verschillende casussen gepresenteerd. Deze casussen staan symbool voor ontwikkelingen in de KBO-cijfers en helpen om te verklaren waarom de KBO-scores kunnen veranderen.

We onderscheiden drie hoofdverklaringen voor veranderingen in de KBO-scores:

1. Een verandering in de beweegvriendelijkheid als gevolg van aanpassingen aan de fysieke openbare ruimte.

De eerste verklaring voor een verandering in de KBO-scores is dat een buurt of wijk beweegvriendelijker, of minder beweegvriendelijk, is geworden als gevolg van een aanpassing aan de fysieke openbare ruimte. Het kan zijn dat er bijvoorbeeld meer groen is bijgekomen in een buurt of dat er in een gemeente meer wandel- en fietspaden zijn aangelegd, waardoor bestaande beweegvriendelijke voorzieningen voor een groter deel van de inwoners bereikbaar zijn geworden.

Casus 1 beschrijft een voorbeeld van het effect van een verandering in de fysieke omgeving op de KBO-score voor Zeeheldenbuurt in Zutphen. In deze buurt is de KBO-score gestegen, doordat er meer speelplekken in de buurt waren in 2022 dan in 2020. Ook in de Vogelbuurt in Maassluis (casus 3) veranderde de KBO-score door aanpassingen in de openbare ruimte.

2. Een verandering in het aantal inwoners dat toegang heeft tot een beweegvriendelijke voorziening leidt tot een verandering in de beweegvriendelijkheid.

De tweede verklaring voor een verandering in de KBO-scores is dat veranderingen in het aantal inwoners van een buurt of gemeente gevolgen kunnen hebben voor de KBO-scores van die buurt of gemeente. Als er bijvoorbeeld veel inwoners bijkomen op een plek die erg beweegvriendelijk is, zal de gemiddelde score van de gemeente omhoog gaan. Dit effect kan versterkt worden als de gemeente een relatief klein aantal inwoners heeft.

Zo zagen we in de buurt Kaaskenswater in de gemeente Schouwen-Duiveland dat een relatief kleine aanpassing aan de openbare ruimte een groot effect had op de KBO-score (casus 2). Ook in de buurt Tuindorp-Oost in Utrecht zagen we dat een uitbreiding van een park naast nieuwe woningen eraan bijgedragen heeft dat de score voor de buurt omhoog is gegaan (casus 5).

3. Veranderingen in de volledigheid/nauwkeurigheid van de data hebben invloed op de KBO-scores.

De derde verklaring voor een verandering in de KBO-scores is dat de data die gebruikt worden om de KBO te berekenen ook kunnen veranderen. Om de KBO te berekenen maken we gebruik van data uit verschillende bronnen. Deze data kunnen completer worden of de kwaliteit ervan kan verbeteren. Zo kan het zijn dat er in een gemeente nieuwe wandel- of fietspaden zijn aangelegd, maar het kan ook zijn dat de onderliggende gegevens verbeterd zijn.

In casus 4 zagen we bijvoorbeeld dat in de Zuidbuurt in Vlaardingen enkele vlakken in 2022 als recreatief groen waren bestempeld, terwijl dat in 2020 niet het geval was. Dit komt waarschijnlijk door een functieverandering van de groene en blauwe vlakken in de Top50NL, waaruit de gegevens over deze vlakken komen. De score van de Zuidbuurt is dus gestegen, maar de buurt is niet groener geworden.

Andere verklaringen

Naast deze drie hoofdverklaringen voor veranderingen in de KBO-scores zijn er nog enkele andere verklaringen. Zo is het mogelijk dat dat scores zijn veranderd door veranderingen in de verdeling van CBS-vierkanten met inwoners bij het berekenen van de score over de verschillende buurten, wijken en gemeenten.

Een CBS-vierkant ligt soms op de buurt-, wijk-, of gemeentegrens. Terwijl in werkelijkheid een deel van de inwoners aan de ene kant van de grens woont en een deel aan de andere kant, worden alle inwoners in de berekening aan één kant van de grens meegerekend. Hierdoor hebben sommige buurten, wijken en gemeenten soms een afwijkende hoeveelheid inwoners. Dit is een beperking die inherent is aan de CBS-vierkanten met bevolkingsdata. Vanwege privacyredenen is het niet mogelijk om exacte bevolkingscijfers op een nog kleinere schaal beschikbaar te stellen.

Als laatste kan het zijn dat er specifieke, lokale factoren zijn veranderd die de score van een gemeente beïnvloeden. Zo is in Amsterdam en omgeving de score sterk veranderd doordat Amsterdam na 2020 gestopt is met het registreren van sport- en speelplekken in de BGT. Hierdoor was voor Amsterdam een beperkte hoeveelheid data beschikbaar om de score mee te berekenen. Veel Amsterdamse buurten, en nabijgelegen buurten, hebben hierdoor een lagere score dan in 2020.

Dataverzameling over sport- en speelplekken in de openbare ruimte

Het Mulier Instituut is in 2021 gestart met dataverzameling van sport- en speelplekken in de openbare ruimte om zo een vollediger dataset te krijgen. We stimuleren gemeenten om hun data van sport- en speelplekken toe te voegen aan de Basisregistratie Grootsschalige Topografie (BGT) of de data met ons te delen, zodat wij deze kunnen gebruiken voor de berekening van de deelindicator speelplekken.

In 2023 hebben we deze dataverzameling voortgezet. We hebben van 23 gemeenten data ontvangen, direct of via de BGT (augustus 2023). We hebben nu data van 262 gemeenten (77%). Met deze aanvullende data kunnen we de deelindicator sport- en speelplekken in 2024 berekenen met meer en actuelere data, en zo een betrouwbaardere score vaststellen dan in 2020 en 2022.

Eerder dit jaar hebben we de deelindicator sport- en speelplekken alvast opnieuw berekend voor de gemeenten die nog geen (juiste) score hadden en nieuwe data met ons gedeeld hebben. Deze cijfers hebben we verwerkt in dit rapport.

4.3 Reflectie op de KBO 'nieuwe stijl'

In 2022 hebben we de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving voor de tweede keer berekend volgens de vernieuwde rekenmethode uit 2020. Bij het definiëren van de KBO 'nieuwe stijl' hebben we drie doelen opgesteld (Wezenberg-Hoenderkamp et al., 2021):

- De nieuwe KBO moet inzicht geven in de beweegvriendelijkheid op een kleiner schaalniveau dan de gemeente.
- De gevoeligheid van de indicator voor beleidsingrepen moet omhoog.
- De nieuwe KBO sluit aan bij recente wetenschappelijke inzichten.

Om deze doelen te halen, hebben we vier keuzes gemaakt die van invloed zijn op hoe we de KBO berekenen (zie ook paragraaf 1.2):

- We voeren de berekeningen zoveel mogelijk uit met behulp van een wegenbestand dat beperkt is tot wegen die toegankelijk zijn voor voetgangers en fietsers.
- We houden rekening met waar mensen wonen.
- We gaan uit van demografische gegevens op het kleinst beschikbare geografische schaalniveau.
- We willen een instrument dat gevoelig is voor verandering, dus we gebruiken continue schalen van 0-100 punten.

Aan de hand van de data en analyses in dit rapport kunnen we reflecteren op de mate waarin de huidige KBO voldoet aan de gestelde doelen. De KBO-cijfers waren voor meetjaar 2020 voor het eerst beschikbaar op buurtniveau. Voor 2022 is dit uitgebreid met het wijkniveau, waardoor nu op drie niveaus de beweegvriendelijkheid inzichtelijk is.

Dit maakt het mogelijk om vergelijkingen te maken tussen verschillende niveaus: hoe scoort een buurt bijvoorbeeld ten opzichte van het gemiddelde van de gemeente of hoe verhoudt een buurt zich tot vergelijkbare buurten? Tegelijkertijd laten de casussen in dit rapport ook zien dat het buurtniveau niet altijd specifiek genoeg is. Soms is het wenselijk om op een nog kleinere schaal inzicht te krijgen in waar verbetering in de openbare ruimte gewenst kan zijn.

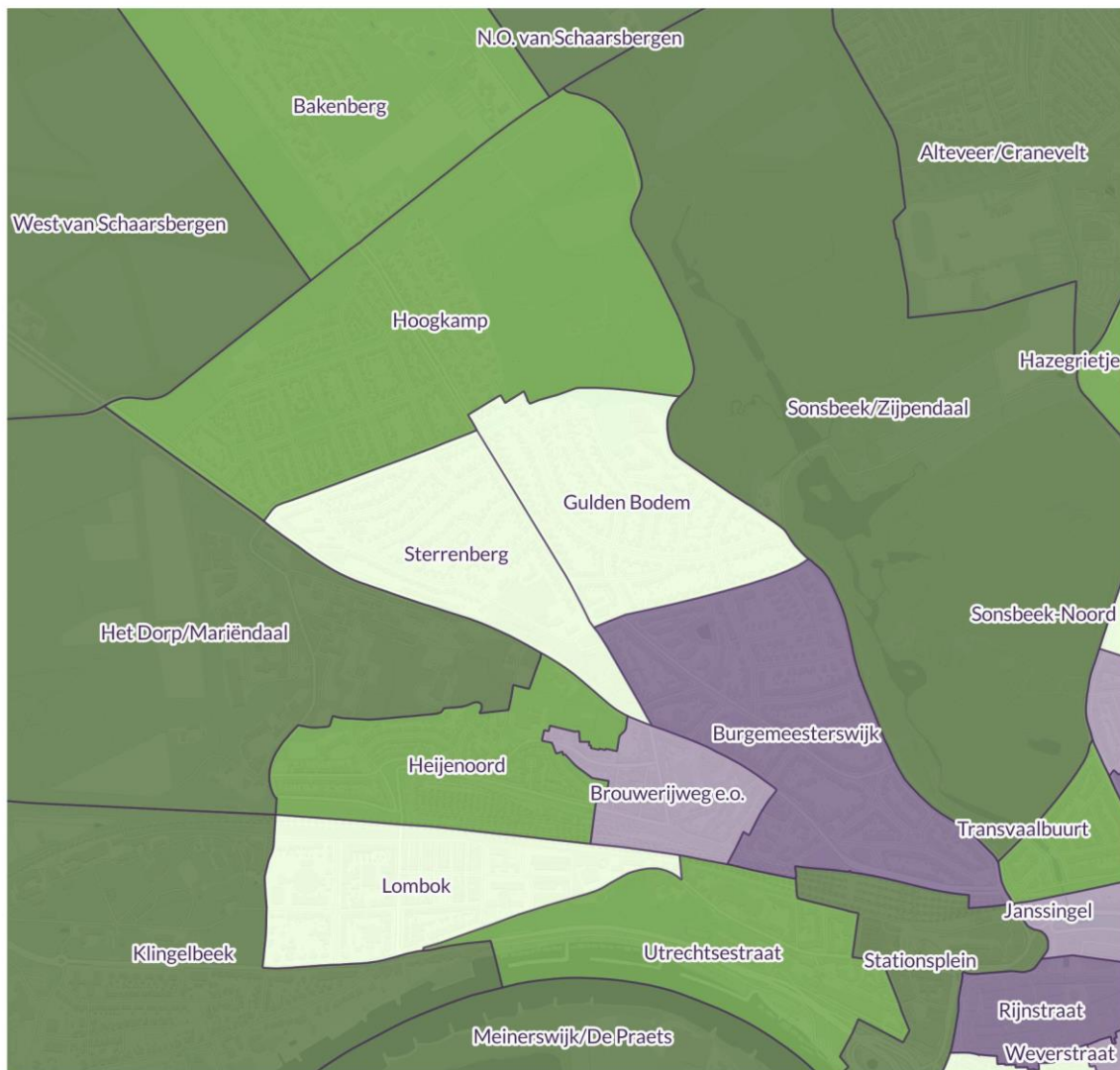
Figuur 4.1 toont de KBO-deelindicatorscore voor de deelindicator groen/blauw voor het westelijke deel van de gemeente Arnhem. Deze kaart geeft ons inzicht in welke buurten laag scoren op de aanwezigheid van recreatief groen en blauw in de woonomgeving. Zo valt op dat de buurten 'Burgermeesterswijk' en 'Brouwerijweg e.o.' laag scoren op de deelindicator. De KBO-data geeft ons daarmee een indicatie van in welke buurten ingrijpen gewenst is, maar niet over **waar** dat in potentie de meeste impact kan hebben. Daarvoor moeten we eigenlijk de data analyseren op een nog lager schaalniveau.

Figuur 4.2 laat dezelfde KBO-deelindicator zien, maar op een kleiner schaalniveau dan de buurt. Deze kaart laat duidelijk zien waar in dit deel van Arnhem weinig recreatief groen en blauw is en geeft daarmee meer inzicht in waar vergroenen in potentie de meeste impact kan hebben op de beweegvriendelijke omgeving. Om nog beter inzicht te kunnen geven in waar de fysieke inrichting verbeterd kan worden om beweegvriendelijkheid te vergroten, is doorontwikkeling van de KBO in deze richting dus gewenst. Daarmee kan de KBO nog beter voldoen aan het eerste gestelde doel.

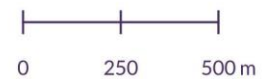
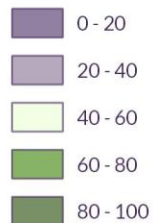
Figuur 4.1

Scores op de deelindicator recreatief groen en blauw in Arnhem, naar buurt, 2023

(op een schaal van 0 tot en met 100)

Score deelindicator
recreatief groen en blauw

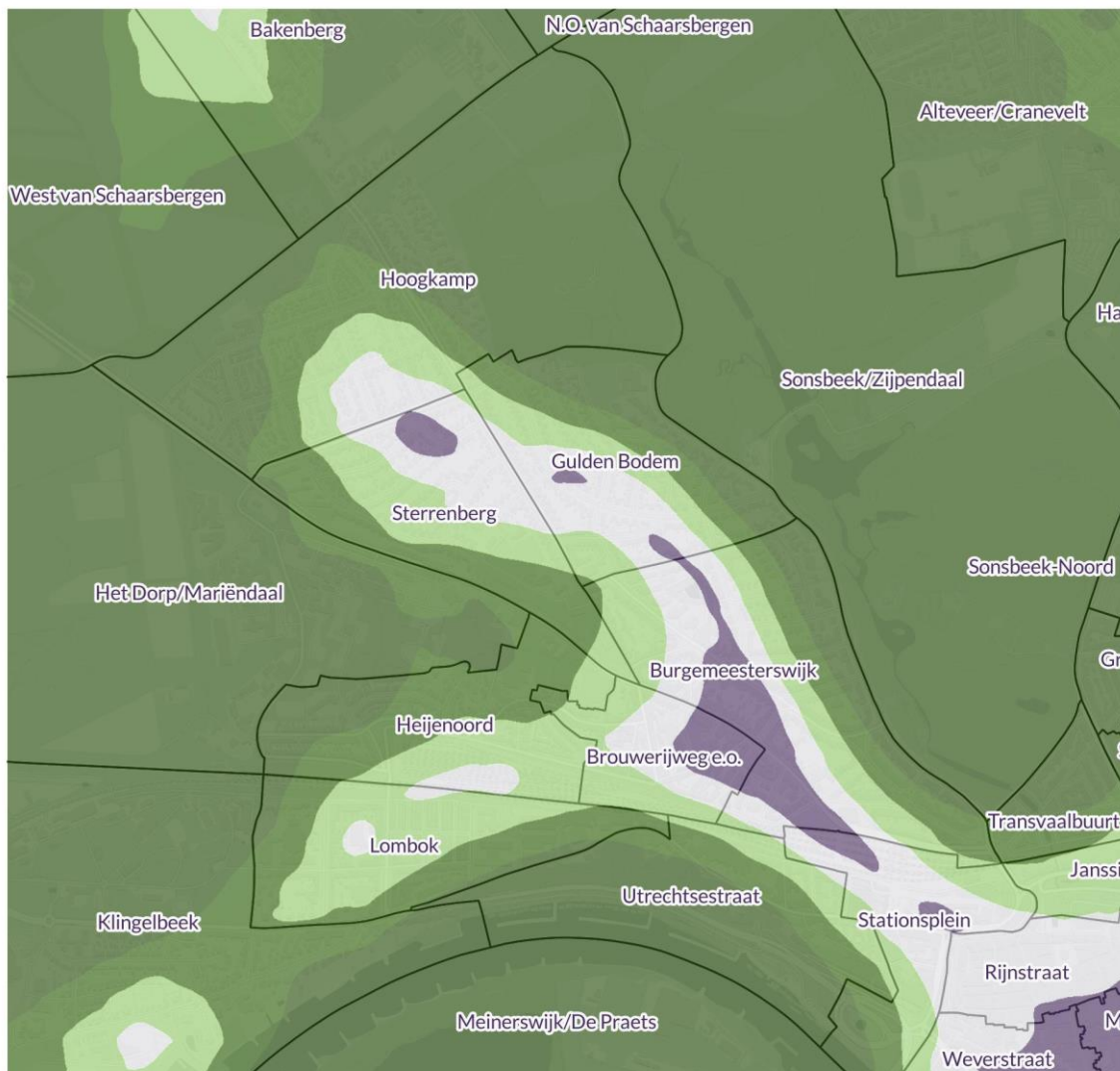

Bron: Top50NL (terrein en waterdeel), 2023; CBS & Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2023. Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Figuur 4.2

Scores op de deelindicator recreatief groen en blauw in Arnhem, 2023

(op een schaal van 0 tot en met 100)

Score deelindicator
recreatief groen en blauw

- 0 - 20
- 20 - 40
- 40 - 60
- 60 - 80
- 80 - 100

0 250 500 m

Bron: Top10NL (terrein en waterdeel), 2023; CBS & Kadaster, Wijk- en buurtkaart 2023. Kaartvervaardiging: Mulier Instituut.

Het tweede gestelde doel voor de KBO was dat de gevoeligheid van de indicator voor beleidsingrepen omhoog moest. Op basis van de analyses die we gepresenteerd hebben in deze rapportage kunnen we concluderen dat de huidige versie van de KBO beter voldoet aan dit doel. Zo zagen we in casus 1 dat extra speelplekken in de Zeeheldenburt in Zutphen ervoor hebben gezorgd dat de deelindicatorscore met 48 punten is toegenomen tussen 2020 en 2022.

Toch moeten we hierbij de kanttekening plaatsen dat het lastig is om deze verandering toe te kennen aan beleidsingrepen of aan data die completer zijn geworden. De gemeente Zutphen heeft in 2015 speelbeleid opgesteld, waarin ze stelt dat er in de Zeeheldenbuurt meer behoefte is aan formele ontmoetingsruimte voor jongeren in de openbare ruimte en dat er behoefte is aan een nieuwe centrale speelplek (OBB Ingenieursbureau, 2015). De nieuwe speelplekken in de KBO-data kunnen het resultaat zijn van het beleid van de gemeente, maar het kan ook zijn dat de registratie van de data completer is geworden tussen de twee meetmomenten. Hier valt alleen met zekerheid uitsluitel over te geven door een gerichte analyse in samenwerking met de gemeente te doen.

Het derde doel van de KBO was dat deze zoveel mogelijk aan zou sluiten bij recente wetenschappelijke ontwikkelingen. Bij de doorontwikkeling van de rekenmethode in 2020 hebben we deze getoetst aan de toen beschikbare wetenschappelijke kennis. In het brancherapport 'Sporten en bewegen in de openbare ruimte' staat uitgebreid beschreven welke keuzes we hebben gemaakt zijn om de KBO zo nauw mogelijk aan te laten sluiten bij de wetenschappelijke consensus (Wezenberg-Hoenderkamp et al., 2021).

In 2024 toetsen we de rekenmethode van de KBO opnieuw aan de bestaande wetenschappelijke kennis om te bepalen of deze nog aansluit bij de huidige wetenschappelijke ontwikkelingen.

Doorontwikkelmogelijkheden voor de KBO

De KBO steunt in belangrijke mate op de beschikbaarheid en accuraatheid van data. In de casussen zagen we al dat de weergave van data door de jaren heen kan veranderen, zonder dat daadwerkelijk veranderingen in de openbare ruimte hebben plaatsgevonden. Data kunnen completer worden of toegeschreven worden aan een andere functie (bijvoorbeeld recreatief in plaats van niet-recreatief groen). Een stijging van de KBO-score kan dus ook het gevolg zijn van veranderingen in de onderliggende data.

Problemen rond de beschikbaarheid van data spelen met name voor de deelindicator sport- en speelplekken (zie kader) en de deelindicator nabijheid van voorzieningen een rol. Voor de deelindicator nabijheid van voorzieningen maken we gebruik van de nabijheidsstatistieken op buurtniveau van het CBS. In tegenstelling tot de andere deelindicatoren kunnen we voor deze deelindicator niet beschikken over de brondata. Dit maakt de berekening van deze deelindicator complexer, omdat we geen invloed hebben op hoe het CBS tot de cijfers over nabijheid komt.

Met andere woorden, als het CBS besluit om haar nabijheidsstatistieken aan te passen, heeft dat ook gevolgen voor de KBO-scores.

In hoofdstuk 2 hebben we besproken dat krimp- en anticipeerregio's relatief laag scoren op de KBO vergeleken met andere regio's. Met name op de aanwezigheid van voorzieningen scoren deze regio's laag. Dit is een zorgelijke constatering, want dit zijn vaak regio's waar ook vergrijzing en problemen rond vervoersarmoede een rol spelen. Goede bereikbaarheid van voorzieningen in de buurt is in het bijzonder voor ouderen belangrijk.

Het Planbureau voor de Leefomgeving concludeerde in een rapport uit 2022 ook dat de bereikbaarheid van voorzieningen voor niet-stedelijke gemeenten onder druk staat en dit belangrijke consequenties kan hebben (Bastiaanssen & Breedijk, 2022). Een vergelijkbare conclusie werd ook getrokken in het Toekomstonderzoek Beweegvriendelijk Zuid-Holland, waar één van de vijf hoofdaanbevelingen was om de bereikbaarheid van voorzieningen te verbeteren (Noordzij et al., 2023). Voorzieningen op fiets- en loopafstand zijn essentieel voor zowel het stimuleren van actieve mobiliteit van volwassenen als het stimuleren van wandelen en fietsen onder ouderen.

In 2024 willen we daarom onderzoeken of we de deelindicator nabijheid van voorzieningen door kunnen ontwikkelen. Voor bepaalde typen voorzieningen voor algemeen gebruik zijn wel gegevens beschikbaar, zoals voor OV-haltes en huisartsenposten. In 2024 willen we daarom onderzoeken of het mogelijk is om de rekenmethode voor de andere deelindicatoren ook toe te passen op de deelindicator nabijheid van voorzieningen voor typen voorzieningen waar gegevens voor beschikbaar zijn.

De KBO geeft een goede indicatie van de nabijheid en spreiding van beweegvriendelijke voorzieningen in de openbare ruimte en houdt daarbij rekening met waar mensen wonen. Maar de indicator houdt geen rekening met de draagkracht van een beweegvriendelijke voorziening.

Zo berekent de deelindicator speelplekken of inwoners een sport- of speelplek hebben binnen 400 meter, maar houdt deze indicator er geen rekening mee of dit een uitgebreide speelplek of een enkele schommel is. Het kan dus zijn dat alle inwoners van een buurt een speelplek hebben binnen 400 meter, maar dat deze speelplekken heel druk bezocht zijn. Dit geldt ook voor de deelindicator sportaccommodaties. Interessante doorontwikkelmogelijkheden liggen daarom in het onderzoeken van de mogelijkheden van het opnemen van draagvlakcijfers van speelplekken en sportaccommodaties.

Naast de data die we gebruiken om de KBO-scores te berekenen, is ook de berekening van de totaalscore zelf een onderwerp van discussie. De KBO-totaalscore komt tot stand door het gemiddelde van de beschikbare deelindicatorscores te nemen. Omdat drie van de vier deelindicatoren iets zeggen over de nabijheid van bepaalde beweegvriendelijke voorzieningen, valt de

totaalscore voor stedelijke gebieden gemiddeld hoger uit dan voor landelijke gebieden. Bovendien zijn niet voor alle gemeenten data beschikbaar over speelplekken, waardoor we niet voor alle gemeenten een deelindicatorscore speelplekken kunnen berekenen. Voor deze gemeenten is de KBO-totaalscore dus gebaseerd op drie in plaats van vier deelindicatoren.

Om deze problemen te ondervangen, kunnen we overwegen om een weging toe te passen op de verschillende deelindicatorscores.

4.4 Conclusies

De KBO reflecteert de mate waarin de fysieke inrichting van de openbare ruimte beweegvriendelijk is. Gemeenten die zich inspannen om de leefomgeving beweegvriendelijker te maken, kunnen dit vaak terugzien in hun KBO-score. Hierbij valt te denken aan de aanleg van groen, voorzien in voldoende sport- en speelplekken in de openbare ruimte en de gemeente veilig en prettig inrichten voor fietsers en voetgangers. Een verandering in de KBO-score kan ook het gevolg zijn van veranderingen in de data.

Bronnen

- 8> **Bastiaanssen, J., & Breedijk, M.** (2022).
Toegang voor iedereen? Een analyse van de (on)bereikbaarheid van voorzieningen en banen in Nederland. Planbureau voor de Leefomgeving.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (2022a, 23 augustus).
Gebieden in Nederland 2022.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (2019).
Nabijheid voorzieningen; afstand locatie, wijk- en buurtcijfers 2019 - Tabeltoelichting. Statline.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (2021).
Nabijheid voorzieningen; afstand locatie, wijk- en buurtcijfers 2021 - Tabeltoelichting. Statline.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (2022b, 15 april).
Kerncijfers wijken en buurten 2019.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (2022c, 22 december).
Kerncijfers wijken en buurten 2022.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (z.d.a).
Grootteklasse van gemeenten.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (z.d.b).
Nabijheidsstatistiek.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (z.d.c).
Stedelijkheid.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS]** (2020).
Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] en Kadaster** (2020).
Wijk- en buurtkaart 2020.
- 8> **Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] en Kadaster** (2022).
Wijk- en buurtkaart 2022.
- 8> **De Haas, M., & Van den Berg, M.** (2019).
De relatie tussen gezondheid en het gebruik van actieve vervoerwijzen. Kennisinstituut voor Mobiliteit.
- 8> **Gemeente Maassluis** (z.d.).
Nieuwbouwprojecten en herontwikkeling.
- 8> **Gemeente Utrecht** (z.d.).
Groene Kop Tuindorp-Oost: opnieuw inrichten.
- 8> **Gemeente Zutphen** (z.d.).
Spelen: houdt je jong.
- 8> **Google** (2022, 22 november).
George Stephensonweg, Vlaardingen, Zuid-Holland.
- 8> **Hof van Tuindorp** (z.d.).
Hof van Tuindorp.
- 8> **Kadaster** (2020a).
Dataset: Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT).
- 8> **Kadaster** (2020b).
Dataset: Basisregistratie Topografie (BRT) TOPNL.
- 8> **Kadaster** (2022a).
Dataset: Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT).

-
Kadaster (2022b).
Dataset: Basisregistratie Topografie (BRT) TOPNL.
-
Koelemeijer, R., & Giezen, M. (2020, 1 april).
De klimaatbestendige stad vraagt juist om meer groen. RO-Magazine.
-
Mulier Instituut (2020).
Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving.
-
Mulier Instituut (2022).
Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving.
-
Noordzij, J. M., Beenackers, M. A., Oude Groeniger, J., & Van Lenthe, F. J. (2020).
Effect of changes in green spaces on mental health in older adults: a fixed effects analysis. Journal of Epidemiology and Community Health, 74(1), 48-56.
-
Noordzij, J. M., Rauws, R. H. S., Molster, A., & Oostenbrink, E. (2023).
Toekomstonderzoek Beweegvriendelijk Zuid-Holland. Provincie Zuid-Holland.
-
OBB Ingenieursbureau (2015).
Ruimte voor spelen in Zutphen.
-
OBB Ingenieursbureau (2017).
Samen spelen. Speelruimteplan 2017 – 2026.
-
Prins, R., Hoekman, R. H. A., & Van der Poel, H. (2021).
Sport en bewegen in de openbare ruimte. De beweegvriendelijke omgeving in gebruik en beleid. Mulier Instituut/Arko Sports Media.
-
Rauws, R. H. S., & Noordzij, J. M. (2023).
Argumenten voor een beweegvriendelijke omgeving. Utrecht: Kenniscentrum Sport en Bewegen.
-
Rauws, R. H. S., Noordzij, J. M., Van der Meijde, L., Pulles, I., Slot-Heijs, J. J., Hollander, E., & Ruikes, D. (2022).
Openbare ruimte. In R. H. A. Hoekman, M. Schots, & D. Ruikes (Reds.), *Jaarrapport Duurzame Sportinfrastructuur 2022* (pp. 75-109). Mulier Instituut.
-
Rijksoverheid (z.d.).
Krimpregio's en anticipeerregio's.
-
Schots, M., & Wezenberg-Hoenderkamp, K. (2022).
Landschap van sportaccommodaties. In R. H. A. Hoekman, M. Schots, & D. Ruikes (Reds.), *Jaarrapport Duurzame Sportinfrastructuur 2022* (pp. 14-24). Mulier Instituut.
-
Slot-Heijs, J. J., Vrieswijk, S., & Duijvestijn, M. (2022).
Actief transport van en naar de basisschool. Mulier Instituut.
-
Van der Poel, H., Hoeijmakers, R., Pulles, I., & Tiessen-Raaphorst, A. (2018).
Rapportage Sport 2018. Sociaal en cultureel planbureau/Mulier Instituut.
-
Van der Poel, H., Wezenberg-Hoenderkamp, K., & Hoekman, R. H. A. (2016).
Sportaccommodaties in Nederland kaarten en kengetallen. Mulier Instituut.
-
VSG (z.d.).
Wie zijn wij.
-
Wezenberg-Hoenderkamp, K., Noordzij, J. M., & Prins, R. (2021).
Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving: doorontwikkeling en toepassing. In R. Prins, R. H. A. Hoekman, & H. van der Poel (Reds.), *Brancherapport Sport en Bewegen in de Openbare Ruimte* (pp. 68-101). Arko Sports Media.

Bijlage – Tabellen met aanvullende cijfers

Tabel 4.1

KBO-scores naar VSG-regio, 2020

Scores voor de deelindicatoren en de totaalscore

VSG-regio	Recreatief groen en blauw	Sportaccommodaties	Sport- en speelplekken	Nabijheid van voorzieningen	Totaalscore
Amsterdam	65	65	91	76	74
Drenthe	71	53	70	27	51
Flevoland	84	55	89	48	69
Fryslân	73	55	55	29	54
Gelderland Midden	61	59	79	47	61
Gelderland Noord Oost	61	57	62	39	54
Gelderland Zuid	59	56	78	44	58
Gooi en Vechtstreek	52	64	79	65	65
Groningen	67	57	58	41	56
Haaglanden	58	73	47	71	62
Hart van Brabant	51	64	30	53	57
Hollands Midden	67	66	76	58	66
Hollands Noorden	68	63	88	41	63
IJsselland	72	59	91	38	63
Kennemerland	63	70	82	61	67
Limburg Noord	53	56	91	38	57
Midden Limburg	50	60	57	41	52
Noord Oost Brabant	61	59	70	40	57
Rotterdam Rijnmond	68	69	87	66	72
Twente	54	61	94	47	59
Utrecht	65	65	82	58	67
West Brabant	57	61	90	47	62
Zaanstreek en Waterland	76	64	98	53	71
Zeeland	59	51	51	37	50
Zuid Holland Zuid	67	58	77	55	63
Zuid Limburg	54	65	39	54	57
Zuid Oost Brabant	51	63	79	50	60

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2020.

Tabel 4.2**KBO-scores naar VSG-regio, 2022**

Scores voor de deelindicatoren en de totaalscore

VSG-regio	Recreatief groen en blauw	Sportaccommodaties	Sport- en speelplekken	Nabijheid van voorzieningen	Totaalscore
Amsterdam	64	62	96	88	71
Drenthe	70	51	71	39	54
Flevoland	82	52	89	53	69
Fryslân	72	53	74	39	58
Gelderland Midden	60	55	87	59	64
Gelderland Noord Oost	60	54	65	51	57
Gelderland Zuid	57	53	83	57	61
Gooi en Vechtstreek	49	62	89	77	69
Groningen	67	54	79	51	62
Haaglanden	56	68	52	82	64
Hart van Brabant	50	62	83	66	65
Hollands Midden	65	62	80	69	69
Hollands Noorden	68	58	74	52	64
IJsselland	71	55	84	50	64
Kennemerland	61	66	86	73	70
Limburg Noord	52	51	87	49	58
Midden Limburg	48	56	60	49	53
Noord Oost Brabant	60	56	77	54	61
Rotterdam Rijnmond	66	62	88	78	73
Twente	53	56	94	60	63
Utrecht	64	60	91	67	69
West Brabant	55	57	94	62	66
Zaanstreek en Waterland	74	59	92	64	72
Zeeland	58	49	75	49	57
Zuid Holland Zuid	65	55	81	66	66
Zuid Limburg	52	62	51	64	57
Zuid Oost Brabant	49	61	90	62	65

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2022.

Tabel 4.3**Aantal gemeenten van verschillende stedelijkheidsklasse naar
gemeentegrootte, 2022**

(n=345)

Categorieën	Aantal gemeenten
<u>200.000 inwoners of meer</u>	8
• Sterk stedelijk	1
• Zeer sterk stedelijk	7
<u>25.000-85.000 inwoners</u>	183
• Niet stedelijk	24
• Weinig stedelijk	59
• Matig stedelijk	48
• Sterk stedelijk	44
• Zeer sterk stedelijk	8
<u>85.000-200.000 inwoners</u>	36
• Weinig stedelijk	4
• Sterk stedelijk	21
• Matig stedelijk	3
• Zeer sterk stedelijk	8
<u>Minder dan 25.000 inwoners</u>	118
• Niet stedelijk	25
• Weinig stedelijk	61
• Matig stedelijk	26
• Sterk stedelijk	6
Eindtotaal	345

Bron: CBS, Gebieden in Nederland 2022, 2022a. Bewerking: Mulier Instituut.

Robin Rauws
r.rauws@mulierinstituut.nl

Mark Noordzij
m.noordzij@mulierinstituut.nl